

ژېدود او لیکدود

(اړين لوستونه)

ليکوال

کامران منگل

Ketabton.com

کتاب پېژندنه :

د کتاب نوم : ژېدود او لیکدود (اړین لوستونه)

لیکوال : کامران منگل

کمپوز او اوډون: شېراغا هېوادمال

خپړندوی : په خپله لیکوال

تیراژ : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپځای : کابل - افغانستان

چاپکال : ۱۳۹۶ هـ ش (۲۰۱۸م)

فېسبوک پتې:

www.facebook.com/kamran-mangal

www.facebook.com/shir-agma-hewadmal

برېښنالیک: shiraghahiwadmal@gmail.com

داڅخه په ښودلو سره د کتاب دخپړولو رښته ټولو پښتو پالو ته خوندي ده.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ډالۍ

هغوی ته، چې د ژبې پر بډ د وېال او تنګلید پروا نه لري.

نیولیک

لړلیک.....مخ
۱.....(سریزه)

لومړی څپرکی

۲.....ژبه
۲.....پښتو ژبه
۲.....د ژبې ارزښت
۶.....پښتو ابېڅې

دویم څپرکی

۹.....مورفیم
۱۰.....تاپري
۱۶.....نوم
۱۸.....کړونه
۲۹.....ستاینوم
۳۶.....نومڅړی
۳۹.....کړول
۴۰.....سترېل او وسترېل
۴۳.....اړیکو ییکي

درېیم څپرکی

۴۶.....(نرمة ی + بېلگې)
۴۹.....(اوږده ې + بېلگې)
۵۴.....(څرگنده ی + بېلگې)
۵۷.....(لکۍ واله ی + بېلگې)
۶۱.....(همزواله ئ + بېلگې)
۶۲.....(نرمة او که اوږده ې)
۶۳.....(نرمة ی او که لکۍ واله ی)
۶۴.....(لکۍ واله ی او که همزواله ئ)
۶۵.....- (دې-دی-ده-دي)
۶۷.....(په کومو حالتونو کې د نرینه او ښځینه نومونو)
۷۰.....(د " د "او" له "سرېلونه

۷۳.....	کراوړون
۷۶.....	(د یېگانو کومه بڼه سمه ده؟)
۷۹.....	(کله یو او کله دوه واوونه؟)
۸۱.....	(لنډ توپيرونه)
۸۴.....	(په او پر توپیر + بېلگې)
۸۶.....	(د په کې او پکې توپیر + بېلگې)
۸۷.....	(د په خپله او پخپله توپیر + بېلگې)
۸۸.....	(د په خوا او پخوا توپیر + بېلگې)
۸۹.....	(د له خوا او لخوا توپیر + بېلگې)
۹۰.....	(د چېرې او چېرته توپیر + بېلگې)
۸۲.....	(د هم داسې او همداسې توپیر + بېلگې)
۹۳.....	(که نه او کنه توپيرونه)
۹۴.....	ستاینومونه په ی،ې او ی.....
۹۷.....	د پښتنو ټبرونه.....
۹۷.....	• کله په یز او په یخ.....
۹۸.....	(نومونه په خ.....)
۱۰۰.....	(نومونه په غ.....)
۱۰۱.....	(نومونه په ز.....)
۱۰۲.....	(نومونه په بن.....)
۱۰۳.....	(نومونه په ږ.....)
۱۰۴.....	(نومونه په ژ.....)
۱۰۵.....	(نومونه په ښ.....)
۱۰۶.....	سم ځوابونه، کړاونه.....
۱۱۹.....	وپیپانگه.....
۱۲۲.....	اخځلیک.....

سريزه

پښتو ژبه چې د آريايي ژبو څخه گڼل کيږي يوه له بډايه او لرغونې ژبه ده، چې د منځته راتلو مخينه يې زرگونو کلونو ته رسېږي او په هر مهال ورته ويونکو يې چوپړ او تر مونږ يې ژوندۍ را رسولې ده.

او زموږ د نېکونو د چوپړونو پايله ده، چې نن مونږ د يوې ژوندۍ ژبې څښتنان يو. د کړکېښ په اوږدو کې پښتو له ځلېدا او څوړتيا سره د وخت واکمنو مخ کړې ده، خو له ښه مرغه د ژمنو پښتنو د هڅو او بلهاريو له لامله پښتو خپل ټيکا او پايښت وساته او نن د ژونديو ژبو په ليکه کې خپله ځلا نورو ته ښيي، خو دا بهر بيا هم له ستونزو او ننگونو خالي نه دی، بلکې پر وړاندې يې ډېرې نادودې اوس هم شتون لري، چې د هڅو او زيار له کولو پرته يې هوارول ستونزمن دي.

د کره پښتو د زده کړې په پار د يېگانو زده کړه او په ليکنې کې يې په بشپړه توگه کارول هغه څه دي، چې نن يې ارزښت ټولو ته جوت دی او هغوی چې دې برخې ته يې پام نه دی کړی نن يې په ليکنو کې له ورايه ستونزې جوتېږي او د ليکنې نيمگړتيا يې ټولو ته برېښي. ددې کتاب لوستل به له لوستونکو سره مرسته وکړي، چې د يېگانو د ارزښت او کارونې باندې و پوهېږي او په ليکنيزو توپيرونو يې ځانونه پوه کړي، څو يې د غبريز ورته والي په اړخ کې يې تر ډېره ستونزې ځواب شي چې دا غبريز توپيرونه د(که نه) او (کنه)، (پخوا) او (په خوا) او په ډېرو نورو برخو کې خپرل شوي دي، چې لوستل يې گټور او په ليکنو کې يې د توپيرونو پېژندل ډېر اړين دی او دا نښې (اثر) مو د ښې ليکنې لوري ته ځيروي، چې د ليکنې ژبه يې ساده او د مهال له اړتياوو او د کره پښتو پالنې د بهير سره سمون لري.

پښتو ژبه زموږ پېژندلې، نو پالنه يې د ټولو پښتنو اېماني دنده ده. څو خپله ژبه د سيالي او ټولنه کې د لا غوړېدو جوگه کړو.

په پښتني مينه

لومړۍ څپرکۍ

ژبه

ژبه په رښتینې بڼه یوه ټولنیزه، کلتوري ښکارنده (پدیده) ده او په ټولیزه توګه د ټولنې د غړو ترمنځ هر ډول وسیله او اړیکې ژبه بلل کېږي که دغه اړیکې په اشاروي توګه دي او یا د نښو له لارې او یا د یو لړ ویزو او اوریزو سمبولونو یوه ټولګه ژبه بلل کېږي، چې هر یو یې ژمونږ د ذهني انځور استازیتوب کوي.

پښتو ژبه:

د ګران هېواد افغانستان په خاوره کې دننه او ترې بهر نورو سیمو کې د اړکیالوژیکي څېړنو او پلټنو په پایله کې څېړونکو ته دا جوته شوه، چې افغانستان د لرغونو آریایي توکمونو زانګو او ټاټوبی دی، چې پښتو هم د آریایي ژبو له ډلې څخه ژوندی او بډایه ژبه بلل کېږي.

د ژبې ارزښت:

د یوې ژبې د پاللو او ورته چوپړ کولو ارزښت په دې کې دی، چې همدغه ژبه خپلو ویونکو ته پېژند وړ ښیي او که وګورو د نړۍ د ډېری توکمونو نومونه د هغوی ژبو پورې اړوند دي، چې په دې برخه کې له پښتو ژبې نه د پښتون توکم نوم رېښه لاسته راځي، له عربي څخه د عربانو، له انګرېزي څخه د انګرېزانو او ډېری نور... چې دلته یې یادونه ګرانه ده، خو دا رښتیا راته جوتوي چې له ژبې پرته یو توکم خپل پېژند او ژوند له لاسه ورکوي او دننۍ نړۍ ډېری توکمونو پر نورو د برلاسي وسیله ژبني یرغل ګڼي، چې له ځانه سره کلتور، دودونه ملي نګېرنې او ویاړونه له منځه وړي او یو ولس په اسانۍ له

منځه ځي، چې ددې بدمرغي د مخنيوي لپاره د پښتو پاللو ته ډېره اړتيا ننگېرل کېږي.

د ژبې اړخونه:

گړنۍ ژبه زبان گفتاري
ليکنۍ ژبه زبان نوشتاري

هره ژبه يوه گړنۍ او يوه کره ليکنۍ بڼه لري.

گړنۍ ژبه ډېر بېلابېل ډولونه لري، چې گړدودونه ورته ويلى شو. ياده ژبه په ورځني او کورني ژوند کې د ټوليزو خلکو په منځ کې کارول کېږي. گړنۍ ژبه، څنگه چې يې له نومه جوتېږي، د گړېدو (غړېدو) يا خبرې کولو پر مهال کارول کېږي. د هرې لرې سيمې گړنۍ ژبه وينگيز (تلفظي) توپير لري. موږ چې وايو، هر کلومتر ژبه کې بدلون راځي. په ليکنۍ يا کتابي ژبه کې گړنۍ يا گړدوديزه بڼه نه کارول کېږي، پرته له استوزو (مسېجونو او چتونو) څخه چې هلته يې ځينې وگړي کاروي.

ادبي/ کره ژبه بيا ډېرې ليکنۍ يا کتابي ژبه وي. نوموړې ژبه د ژبپوهنې پر بنسټ منځ ته راځي او د ټولو ويونکو/لوستونکو لپاره يو ډول وي. کره ژبه له دوو اړينو برخو څخه جوړه ده، چې يوه يې چې يوه بې معياري ليکدود لو بل يې ژبډود، په بله وينا کره پراخه ژبه بايد د ليکدود او ژبډود له مخې سمه وي. ادبي/ کره ژبه د ښوونځيو، د کتابتونو، د رسنيو، د ادارو، د دوترونو، د اقتصاد، د ټکنولوجۍ، ساينسپوهنې، درملپوهنې او دپوهې د ټولو برخو ژبه وي.

Manner of Articulation	په وتونځي کې د غږ د ادا ډول Plosive	تم
Fricative	موښلی	
Affricate	تم موښلی	
Approximant	نسبي تقريبي	
Lateral	اړخیز	
Trills	رپېدونکی/رپاند	
Tap and Flap	تړپ او پرپ	
Nasal	پزیز/سپېرمیز	
Lateral Fricative	اړخیز موښلی	
Lateral Approximant	اړخیز نسبي تقريبي	
Place of Articulation	د غږ وتونځی	
Bilabial	شوندیز/غبرگ شوندیز	
Labiodental	شوندغابښیز	
Dental	غابښیز	
Alveolar	وریز	
Postalveolar	شاووریز	
Retroflex	غبرگژبیز	
Palatal	کلک تالويز	
Velar	نرم تالويز	
Uvular	ژبی ییز	
Pharyngeal	فرنجیل/ پښتو ژباړه نه لري	
Glottal	ستونیز	
voiced	غږن	
unvoiced	ناغږن	
vowel	خپلواک غږ	
consonant	بېواک غږ	
diphtong	غبرگغږ	
خ= وریز، تم منبلی، ناغږن، بېواک		
ځ= وریز، تم منبلی، غږن، بېواک		

ښ = کلک تالويز، مښلی، ناغړن، بېواک

خ = نرم تالويز، مښلی، ناغړن، بېواک

ږ = کلک تالويز، مښلی، غړن، بېواک

ډ = غبرگړيز، پزیز، غړن، بېواک

ټ = غبرگړيز، تم، ناغړن، بېواک

ډ = غبرگړيز، تم، غړن، بېواک

ږ = غبرگړيز، نسبي تقريبي، غړن، بېواک

خپلواک غېرونه هغه غېرونه دي، چې د دوی د وینګ يا ادا په وخت کې د

هوا جريان په خوله کې له هېڅ ډول خنډ سره نه مخامخېږي - يانې په پوره

ډول ازاد وي.

خپلواک غېرونه:

زور ه a

زورکي ه ټ

اوږد و o

لنډ و u

ا ā

اوږده ې e

څرګنده ي i

بېواک يا کانسوننټ غېرونه هغه غېرونه دي، چې د دوی د ادا پر وخت د هوا

جريان خنډېږي - يانې د هوا جريان پر وړاندې خنډ رامنځته کېږي.

بېواک غېرونه:

چ/ج/خ/څ/غ/ه/د/ډ/ک/م/ن/ډ/ت/ب/ل/ب/پ/ی/س/ش/ښ/و/بېوا

ک و (ځ/د/پ/ر/ژ/ز + (ح/ف/ث/ق/ص/ض/ذ/ط/ظ)

غبرگغېرونه:

ay < ی : سپری، نری (زور + ی)

āy < ا + ی : ځای، چای

ay < ی/ئ : ډوډی، راشی (زورکي + ی)

āw < ا + و : کړاو، پړاو

oy < اوږد و + ی : زوی، لوی

uy < لنډ و + ی : خوی، بوی

ew < ې + و : دېو، غږېو

iw < ي + و : تړيو

aw < زور + و : کنډو، پلو، يو

پښتو آبهڅې

آ، ا، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، خ، ځ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، گ، ل، م، ن،
 و، او (اوږد و او لکه: مور، خور، ورور، تور) او (لنډ و او؛ لکه: زوم، پښتون،
 سمون)، ه، ی، ې، ئ، ی.

ځینې توري، چې په عربي ویونو کې کارېږي او نږه عربي توري دي؛ لکه: ث،
 ح، ذ، ص، ط، ظ، ع، ف، ق.

پر پښتو آبهڅې ویونه:

آبهڅې الفبا

اوڅار

برېڅر

پانگه

تکړېښت

ټاکل

جوله

چوپړ

خندا

څانګه

څړوبی

درنښت

ډنډ

رېښ

پوند

زر څانګه

ژبه

ډلی

سولمن

شال

ښکلی

غورځنګ

کلی

مکانده

لوښه

مړوند

نوبت

واو:

اوږد واو لکه: خور، مور، تور

لنډ واو: زوم، پښتون، سمون

هیله

یېګانې: سپری (نر مه ی)، ښېرا (اوږد ی)، سپری (څرګنده ی)، کړکی (لکی واله ی)،

راشئ چې امر دی (کړواله ی)

د پښتو ژبې نږه توري:
ټ، څ، ځ، ډ، ږ، بن او ڼ دي.
ب، پ، چ، ژ د پښتو او پارسي ترمنځ ګډ دي.
عربي نږه توري چې په عربي ويونو کې کارول کېږي.
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق.

دويم څپرکی

مورفيم

د يوې ژبې تر ټولو کوچنی مانيز توکی يا عنصر دی، چې له دوو يا ډېرو فونيمونو يا غبرونو جوړ وي .
په ټوليز ډول مورفيمونه په دوو ډلو وېشل کېږي، چې يو ډول يې خپلواک او بل ډول يې ناخپلواک مورفيمونه دی.

خپلواک مورفيم :

دا ډول مورفيمونه آزاد وي او په غونډله (جمله) کې يواځې او له يوې ځانگړې مانا سره راتلای شي لکه کتاب، هلک، غر او داسې نور .

ناخپلواک مورفيمونه

هغه مورفيمونه دي چې خپلواکو مورفيمونو پورې تړل کېږي او هغوی مانا بدلوي . ناخپلواک يا هم تړلي مورفيمونه که چېرې يواځې په غونډله کې راشي، نو کومه ځانگړې مانا نه ورکوي.
د روښانولو لپاره يوه بېلگه:

هلکان :دغه نوم له يو خپلواک مورفيم " هلک " او له يو ناخپلواک مورفيم "ان" (رغېدلی، چې هلک ډېرگړی (جمع) څرگندوي .

تاری:

څنگه چې يې له نوم جوتېږي، يو تړلی يا ناخپلواک مورفيم دی، چې نومونو پسې تړل کېږي او يو نوې مانا لرونکی نوم پنځوي. تاريخي د نوم څرنگوالي، نورې (جنس) او عدد ټاکي. تاريخي په ټوليز ډول په دوو ډلو وېشل کېږي او هغه مختاري او وروستاري دي.

وروستاري:

دا هغه تاريخي دي، چې له يوې کليمې سره په پای کې نېلول کېږي او ريښيز نوم له نوې مانا سره راوړي. ځينې وروستاري چې يو کر پسې وتړل شي، نو يا يې فاعلي او يا يې نوميزه (اسمي) بڼه ټاکي. که ځينې وروستاري نومونو پسې وتړل شي، نو ستاينومونه ترې جوړوي.

۱ (لاندېني فاعلي وروستاري دي او په کر نه دلالت کوي):

ونی: ننوونی (چېنونی)، سپینوونی (چاکو ډوله آله، چې له مېوو او سابو پوستکي ليري کوي)

ونکی/ وونکی / ونکې/ وونکې: شونکی، ليدونکی، ښوونکی، کوونکی (چې په پای کې يې اوږده ې وي، بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي)
گر: بریدگر، کروندگر، کودگر

اند(ه): انځوراند(رسام)، الوتاند(پیلوټ) که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي

وال (ه): ولسوال، وسلوال، مينوال - - که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه جوړوي.

دوی (ه): ساتندوی، څارندوی (پولیس) - - که ه زور ورزیات شي، نو بیا یې بنځینه بڼه په اسانۍ سره پېژندل کېږي.
ې : د هغو بنځینه "فاعلي" نومونو په پای کې راځي، چې نړینه بڼه یې په نرمه ی پای ته رسېدلې وي.

ي : د هغو نړینه "فاعلي" نومونو ډېرگړي (جمع) لپاره راځي، چې په نرمه ی پای ته سربېلې وي لکه (سړۍ) یو - (سړي) ډېر.

ی: د هغو بنځینه نومونو په پای کې راځي، چې نړینه بڼه یې په نرمه ی پای ته رسېدلې وي لکه زمري (نر) - زمري (بنځه)
داسې نور....

۲ (لاندېني وروستاړی د کړ نومیزه) اسمي) بڼه ټاکي :
ونه/نه: کارونه (استعمال)، بندېدنه، لمانځنه، ټولونه، غوښتنه

۳ (لاندېني وروستاړي د ستاینومونو نومیزه بڼه ټاکي :
تیا: پراختیا، چوپتیا...
توب: بريالیتوب، ماشومتوب
والی: ستروالی، سپینوالی، یووالی...
والي: ولسوالي، ښاروالي...
ي: خوشالي، خوښي، هوښیاري...

۴ (لاندېني وروستاړي له نومونو څخه ستاینومونه جوړوي :
من/ منه : دغه وروستاړی د " لرلو " مانا ورکوي لکه هیلمن (هیله لرونکی)،
اغېزمن، ستونزمن که ه زور ورزیات شي، نو بیا یې بنځینه بڼه
څرگندوي

ناک / ناکه : دغه وروستاړی د " کولو يا اغېز پرېښودو " مانا ورکوي لکه اغېزناک (اغېز کوونکی)، غوسناک، خطرناک که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي

يز/ ييزه/ ييزه: دغه وروستاړی اړوندتوب ښيي لکه ټولنيز(د ټولنې اړوند)، سوليز، اړخيز، مانيز، نوميز که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرگندوي
يې: دغه وروستاړی اړوندتوب ښيي لکه برېښنايي، هوسايي، نشيي (نشه يي. ...)

ی : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې نرينه يوگړی (مذکر مفرد) نومونه ټاکي، لکه ښکلی هلک، بريالی سړی، وړوکی ماشوم

ي : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې نرينه ډېرگړی (مذکر جمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلي هلکان ، بريالي سړي ، وړوکی ماشومان

ی : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې ښځينه يو او ډېرگړی (مونث مفرد او جمع) نومونه ټاکي، لکه بريالۍ ښځې، نړۍ ونه...

ې : هغو ستاينومونو په پای کې راځي، چې ښځينه يو او ډېرگړی (مونث مفرد او جمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلې نجلۍ، وړوکی ماشومه...

ور/وره : دغه وروستاړی د " لرل " يا " ترې جوړېدل " مانا ورکوي . لکه :
*زورور (له زور + ور = زور لرونکی)
*سېکور (له سېک + ور = ډېره انرژي لرونکی)

ين/ينه : دغه وروستاړی هم لکه ورد "لرل "يا" ترې جوړېدل " مانا ورکوي
لکه :

*زرين (زر + ين = طلايي / golden)
*لرگين (لرگی + ين = چې لرگی پکې کارول شوی وي يا له لرگیو جوړ وي)

د نوم يو - يا ډېرگړی ټاکي :

ونه : ډېری بې ساکینو شيانو په جمع کې :غر- غرونه، سیند - سیندونه، کتاب - کتابونه

ان : ډېری د ساکینو ژوندسورو په جمع کې راځي :کب-کبان، هلک-هلکان، لېوه- لېوان

ی : د نړینه نومونو یوگړی لپاره، چې پای غبر یې په ی پای ته رسېدلي وي؛
لکه: سړی، منگی، څپرکی

ې : د بشپړه ډېرگړي لپاره، چې یوگړی یې په زوره پای ته رسېدلي وي؛
پای ته رسېدلی وي لکه ونه - ونې، مڼه-مڼې

ي : د نړینه نومونو ډېرگړی په پای کې، چې یوگړی یې په نرمه ی پای ته
رسېدلی وي لکه سړی - سړي، منگی- منگي ...

ی: د هغوی بشپړه نومونو ډېرگړي لپاره، چې یوگړی یې هم په ی راغلی وي
لکه ځولی- ځولی، ماڼی- ماڼی

ځانگړي وروستاړي:

دغه وروستاړي کومې ځانگړې ډلې پورې اړه نه لري، خو واړه نومونه جوړوي :
تگ : خوځښت او یون ښيي لکه پرمختگ، شاتگ...

دود : توگه او طریقه ښيي لکه لیکدود، ژبدود...

ښت : خوځښت، پښت، زړښت، اورښت...

نگ : ننگ، غورځنگ، وینگ....

او : نیاو (انصاف)، ټینگاو (مقاومت)....

وی: په کږنه دلالت کوي لکه درناوی، رڼاوی، غبرگای (فیدېک...)
 او داسې نور....

مختاړي :

دا هغه تاړی دی، چې له یوې کليمې سره په پیل کې نښلول کيږي او ریښیز نوم له نوې مانا سره راوړي. ځینې مختاړي، د وروستاړو غوندې، چې یو کړ پسې وتړل شي، نو یا یې فاعلي او یا یې نومیزه (اسمي) بڼه ټاکي. که ځینې وروستاړي نومونو پسې وتړل شي، نو ستاینومونه ترې جوړوي .

۱ (لاندېني مختاړي تړبستي (ترکيبي) ستاینومونه جوړوي :

بې: مختاړی + نوم لکه بېشمېره، بېسده....
 هم: مختاړی + نوم لکه همغږی، هممهال...
 یو: عدد +نوم لکه یولاسی، یوموتی...
 گڼ: ستاینوم + نوم لکه گڼشمېر، گڼرنګی...
 نېک: ستاینوم + نوم لکه نېکمرغه، نېکمل
 بد: ستاینوم + نوم لکه بدمرغه، بدرنګه
 بډ: ستاینوم + نوم لکه بډگونډ(مخالف حزب)
 کم: ستاینوم + نوم لکه کمزوری، کممنګی(کم عمره)
 خوا: نوم + ستاینوم: خوابدی، خواشیني

۲ (لاندېني مختاړي کړونو پسې تړل کيږي او مانا یې بدلوي :

پرې: پرې کول، پرېښودل، پرېوتل...
 تېر: تېر وتل، تېر اېستل....

۳ (ځانگړي مختاړي :دغه مختاړي کومې ځانگړې ډلې پورې اړه نه لري :

کين: کينلاسی، کين اړخی

ښی : ښیلاسی، ښی اړخی
شا : شاتګ، شالید
سر : سرګڼی، سرپال
نیم : نیمسری (migraine) ، نیمګړی، نیمژبی
په لاندېنیو وییونو کې وروستاړي/ مختاړي په نښه کړی او ورسره ولیکئ، چې
دلته د مخکېني لوست پر بنسټ دا تاړی کوم رول لوبوي .لومړی یو ستاسو
لپاره حل شوی :
ناسم :دلته نا مختاړی دی او د سم بډه مخالفه مانا ورکوي او یو ستاینوم دی
بېکاره:
نری :
شنونکی:
کروندګر:
ناسمي :
تېروتنه:
هیلمن:
مانیز :
پیاوړتیا:
ګډود :
سړي :
خوشالی:
ولسواله:
کوچنیوالی :
پلټاند :
سړیتوب:
خاورین:

نوم :

نوم هغه کليمه ده، چې يو وگړی، ځای، څيز او احساس نوموي.

وگړی : اتل، ننګيال

ځای : امريکا، لندن، کابل، اسيا، تاپو...

څيز : تيره، مڼه، بکس، کټ....

احساس : ډار، خدا، غوسه، وياړ....

د نوم ډولونه :

ټولنوم: (common noun)

د نومونو ډلې يا ټولې (کاتېگورۍ) تشرېح کوي .

ځانگړنوم: (proper noun)

د نومونو په ټوليزو (کاتېگوريو) کې ځانگړي څه يا ځانگړې بېلگه نوموي .

د رڼاوي لپاره لاندېنۍ بېلگې وگورئ :

ټولنوم ځانگړنوم

انسان سړی، ښځه، هلک، جينۍ

مېوه مڼه، هندوانه

ژوی اوبښ، غوا، سپی

خپرکی اوږی، ژمی، پسرلی

مياشت غبرگولی، ليندۍ، وری

ذات نوم: (concrete noun)

د هغه څه نوم دی، چې سړی يې يا ليدلی، لمسولی، اورېدلی او يا بويولی

شي. لکه انسان، ژوی، ځای، څوکۍ او نور هغه څه چې جسمي بڼه لري .

مانا نوم: (abstract noun)

د هغه څه نوم، چې سپری یې نه لیدلی، لمسولی، اورېدلی او نه بویولی شي. په لنډه ناجسمي شيان. لکه وخت، سوله، مینه، ویاړ او داسې نور .
يادونه : اشتقاق شوي يا تربیتي نومونه هم شته . هغه بیا د وروستاړو او مختاړو په برخه کې وگورئ .

کړاو(تمرین):

لاندېني نومونه د نوم ډولونو په کومه کاتېگوري کې راځي: لومړی یو تاسو لپاره حل شوی دی :

۱ منی: هم ځانگړنوم دی او هم مانا نوم دی

۲ کتاب:

۳ اندېښنه:

۴ پکتیا:

۵ ولسوالي:

۶ نارنگ ولسوالي

۷ رڼا :

۸ مالته:

۹ ډار:

۱۰ احمد:

کړونه (فعلونه) :

د کړ پېژندون:

هغه ويی (لفظ) دی، چې کړنه او پېښه څرگندوي. کړ ته مهالويی هم ويل کېږي، دا ځکه چې له مهالونو سره اړول کېږي، يانې اوږون پيدا کوي. بېلگې: کول، راوړل، وهل، لمبېدل، رسېدل، خوړل، څښل او داسې نور. په ټوليز ډول کړ په دوو بڼو وېشل کېږي، چې يو يې لازمي کړ (فعل) دی او بل متعدي کړ (فعل) دی.

متعدی کړ: (transitive verb)

هغه کړ دی، چې تل په غونډله يا جمله کې له يو مفعولسره (object) راوړل کېږي. هغه مفعول يو نوم، نومځړی، ضمير (يا کوم عبارت کېدای شي). کړونه لکه خوړل، نيول، وهل، څښل، اغوستل (...) متعدي فعلونه دي. بېلگې:

- ۱ زه اوبه څښم. (دلته کړ څښم دی او مفعول يې اوبه دي.)
- ۲ هغه کبان نيسي. (دلته کړ نيسيدی او مفعول يې کبان دي.)
- ۳ احمد زه ووهلم. (دلته کړ ووهلم دی او مفعول يې زه دی.)
- ۴ زه ډېرې خبرې نه شم کولی. (دلته کړ "نه شم کولی" دی او "ډېرې خبرې" مفعول دی.)

مفعول دوه ډوله دی، چې دواړه له متعدي کړ سره په جمله کې راوړل کېږي. يو ډول بې سیده مفعول (direct object) دی او بل يې ناسیده مفعول (indirect object) دی.

سیده مفعول هغه دی، چې آر کړ (اصلي فعل) يې په مستقیمه توګه اغېزمنوي.

په پورتنیو بېلگو کې مفعولونه سیده دي.
که لومړنۍ بېلگه زه (اوبه څښم) د شننې لپاره بیا راواخلو، نو اوبه سیده مفعول دی او څښل آر یا ټولیز کړ (main verb) دی .

ناسیده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سیده مفعول سره اړیکه لري .
ځینې ژبپوهان یې د سیده مفعول ترلاسونی (recipient) بولي، ځکه چې سیده مفعول ناسیده مفعول ته رسېږي . ځینې متعدي کړونه هم له سیده او هم له ناسیده مفعول سره کارول کېږي لکه ورکول، ښودل، پېرودل، کول او نور هغه کړونه، چې په " ول " پای ته رسېږي .

بېلگې:

- ۱ : (هغه ماته یوه ډالۍ راکړه) .دلته 'ماته' ناسیده مفعول دی او " یوه ډالۍ " سیده مفعول دی؛ او راکړه، چې د ورکولو تېرمهالي بڼه ده، آر یا ټولیز کړ دی.
- ۲ : (احمد ملگري ته د خپل ټولگي انځور وښود) .دلته 'خپل ملگري ته " ناسیده مفعول دی او ' خپل ټولگي انځور ' سیده مفعول.

لازمي کړ (intransitive) :

هغه کړ دی، چې بې له کوم مفعول کارول کېږي، لکه ژپېدل، خندېدل، ولاړېدل، ویرېدل او نور هغه کړونه، چې په پدل یا کېدل پای ته رسېږي .

بېلگې:

- ۱ : زه ژاړم.
- ۲ : هغه پر هره خبره خاندی.
- ۳ : ننګیال سخت وډار شو .

لکه څنګه یې مخکې یادونه وشوه، لازمي کړونه په " پدل " پای مومي او متعدي کړونه په " ول " په لومړني انځور کې د دواړو بېلگې کتلي.
بېلگې:

لازمي معندي :

خوښېدل خوښول

خوړېدل خوړول

لږزېدل لږزول

خبرېدل خبرول

ځينې لازمي کړونه دي، چې له ستاينومونو (صفتونو) څخه يې ريښه اخيستي وي، ډېری ناکره کارول کېږي:

ناکره کره:

سپک کېږي سپکېږي

مين کېږي مينېږي

زوړ کېږي زوړېږي

کلک کېږي کلکېږي

په ډېرو داسې ورته کړونو کې " ستاينوم + کېږي " ستاينوم+ېږي " بدلېږي او له ستاينوم سره نښلېږي .

د کړ (فعل) برابرونه په اوس- او تېرمهال کې:

لکه څنگه چې جوته ده، په اوسمهال کې کړ په جمله کې له کړند (فاعل) سره برابرېږي. کړند يو نوم يا يو نومخړی (ضمير) کېدای شي. کړند هغه څه يا چاته ويل کېږي چې يوه کړنه ترسره کوي.

بېلگې د رڼاوې لپاره:

✓ ننگيال کتاب لولي. => لولي کړ دی، چې له کړند (ننگيال) سره برابر شوی، کتاب سره نه.

✓ هغه يوه ليکنه کوي. => دلته اکوي' کړ دی، چې له کړند (هغه) سره برابر شوي.

په اوسمهال کې د کړ اوړون فعلي وروستاړي په دې بڼه دي:

زه م = > زه لرم

ته ې = > ته لرې

هغه ي = > هغه لري

موږ و = > موږ لرو

تاسو ئ = > تاسو لرئ

هغوی ... ي = > هغوی لري

دغه قاعده ساده راتلونکي مهال پورې هم اړه لري. يانې که په جمله کې مفعول شته وي، نو کړ ورسره برابرېږي او فعلي وروستاړي هم يو شان پاتې کېږي. که همدا لومړنۍ بېلگې راواخلو، نو داسې راځي:

✓ ننګيال به کتاب ولولي.

✓ هغه به يوه ليکنه وکړي.

په تېرمهال (د تېرمهال په ټولو ډولونو کې) کې بيا داسې نه ده. هلته کړ له مفعول سره برابرېږي او هغه هم په نوري (جنس) او شمېر (عدد) کې. لومړۍ پر ساده تېرمهال رڼا اچوو او وروسته د تېرمهال پر نورو ډولونو.

که پورتنۍ بېلگې راواخلو او په ساده تېرمهال کې وکاروو، نو داسې راځي:

✓ ننګيال کتاب ولوستو. = > دلته 'ولوستو' کړ دی چې له مفعول 'کتاب' سره

برابر شوی دی او کتاب نرينه/يوگړی (مذکر/مفرد) دی. که چېرې کتابونه په

جمله کې راغلي وای، نو د 'ولوستو' پر ځای ولوستل راځي - يانې د کړ په

رينه پسې ل ټول کېږي.

✓ هغه ليکنه وکړه. = > دلته 'وکړه' کړ دی چې له مفعول 'ليکنه' سره برابر

شوی دی او ډوډۍ بنځينه/يوگړی (مونث/مفرد) دی.

که چېرې په جمله کې ليکنې (د ليکنه جمع) راغلي وای، نو بيا د 'وکړه' پر

ځای وکړې راځي - يانې د کړ په رينه پسې اوږده ې ټول کېږي.

د پورتنیو بېلگو پر بنسټ دا څرگندېږي، چې په تېرمهال کې کړ پورې یو ځانگړی فعلي وروستاړی تړل کېږي، کله چې له مفعول سره په نوري او شمېر کې برابر شي.

★ که مفعول نړینه یوگړی وي، نو کړ رېښه پسې و (واو) تړل کېږي لکه ما کتاب ولوستو.

★ که مفعول نړینه ډېرگړی وي، نو کړ رېښه پسې ل (لام) تړل کېږي لکه ما کتابونه ولوستل.

★ که مفعول ښځینه یوگړی وي، نو کړ رېښه پسې ه (زور) تړل کېږي لکه ما لیکنه وکړه.

★ که مفعول ښځینه ډېرگړی وي، نو کړ رېښه پسې ې (اورده یې) تړل کېږي لکه ما لیکنې وکړې.

خو په اوسني لیکدود کې "یوازې" کړ پسې و (واو) نه تړل کېږي، که مفعول نړینه/یوگړی وي. کله ورپسې ه (زورکی) تړل لکه وواهه (ووهلو) او وتاړه (وتړلو) ... او کله ورپسې هېڅ هم نه تړل کېږي لکه وښود (وښودو)، وکړ (وکړو) او داسې. خو که چېرې داسې پاتې شي، نو ژبنی رېږې او ستونزې زده کوونکو لپاره پنځوي.

که چېرې همدا ځانگړی فعلي وروستاړی 'او' وکاروو، نو له دې سره به اسانتیا رامنځته شي، یوه نوې او اړینه قاعده به رامنځته شي او په لر او بر کې ژبنی نژدوالی ډېر شي.

د دغې سولمنې (منطقي) او اړینې قاعدې له مخې به د کړونو رېښو پسې و وروستاړی تړو، چې کله مفعول په تېرمهال کې نړینه یوگړی وي.

کړه بڼهاوسنۍ بڼه بېخي ناسم:

وکړو وکړ اوکړ/اوکړو

وښودو وښود اوښود/اوښودو

وکتو وکاته اوکاته/اوکتلو

ونیو ونیوه اونیوه/اونیولو

وخوړو وخوړ اوخوړ/اوخوړلو
 ولوستو ولوست اولوست/اولوستو
 ووهلو وواهه اواهه/اوهلو
 وليکو وليکه اوليکځ/اوليکو-لو
 او داسې نور

ساده تېرمهال په دې هم اسانه پېژندل کېږي، د فعلي وروستاړو تر څنگه
 "يو" فعلي مختاړی هم لري - يانې 'و'. پورته بېلگې وگورئ؛ ټولې په و
 پيلېږي.

يادونه: که چېرې په غونډله (جمله) کې مفعول نه وي راغلی، نو بيا کړ له
 کړند سره برابريږي او له هماغو فعلي وروستاړو سره اړول کېږي لکه په
 اوسمهال کې، خو يوازې د درېيم کس يو او ډېرگړی (هغه او هغوی) لپاره
 بدلېږي.

زه م: زه لارم (لکه په اوسمهال کې)
 ته ې: ته لارې (لکه په اوسمهال کې)
 هغه و: هغه لارو

موږ و: موږ لارو (لکه په اوسمهال کې)
 تاسو ئ: تاسو لارئ (لکه په اوسمهال کې)
 هغوی ... ل: هغوی لارل

څنگه چې په پيل کې يادونه وشوه، د تېرمهال په نورو ډولونو کې هم کړ له
 مفعول سره برابريږي، که چېرې په غونډله کې يو مفعول راشي.

نابشپړ (جرياني) تېرمهال:

دا مهال هله کارول کېږي، کله چې يوه کړنه په تېرمهال کې روانه وي.
 که پيلنی دوي بېلگې راواخلو:
 ✓ ننګيال کتاب لوستلو.
 ✓ هغه يوه ليکنه کوله.

✓ ننګيال کتابونه لوستل.

✓ هغه ليکنې کولې.

!! کوم فعلي وروستاړي چې په ساده تېرمهال د مفعول - کړ برابر ونې لپاره راځي، هماغه په نابشپړ تېرمهال کې هم راځي. يوازېنې توپير يې دا دی، چې په نابشپړ تېرمهال کې نومى (مصدر) نه بدلېږي - لکه په ساده تېرمهال کې چې کول پر کړ اوښتى. همدارنگه د کړ تر ريښې مخکې 'و' مختاړى نه راځي.

نږدې بشپړ تېرمهال:

دا مهال هله کارول کېږي، چې يوه کړنه ترسره شوې وي او له اوسمهال سره ډېر مهالي واټن ونلري او اغېز يې تر اوسمهال پورې وغځېږي. که پيلنى دوى بېلگې راواخلو:

✓ ننګيال کتاب لوستلى دى

✓ هغه يوه ليکنه کړې ده.

✓ ننګيال کتابونه لوستلي دي.

✓ هغه ليکنې کړې دي.

څنگه چې له بېلگو معلومېږي، په نژدې بشپړ تېرمهال کې کړ له دوو برخو جوړ دی، چې يو آر (اصلي) کړ دی او بل مرستيال کړ. دغو جملو کې لوستل او دى/دي/ده مرستيال کړ دی چې په برابر ونه کې بېل فعلي وروستاړي لري.

* نرينه مفعول يوگړى: کړ+ى دى

* نرينه مفعول ډېرگړى: کړ+ي دي

* ښځينه مفعول يوگړى: کړ+ې ده

* ښځينه مفعول ډېرگړى: کړ+ې دي

ليږي بشپړ تېرمهال:

هله کارول کېږي، چې کله يوه کړنه ډېر شاته په تېرمهال کې بشپړه ترسره شوې وي او له اوسمهال سره هېڅ تړون نه لري.

که بيا پيلنۍ بېلگې راواخلو:

✓ ننګيال کتاب لوستلی و

هغه ليکنه کړې وه

ننګيال کتابونه لوستلي ول

هغه ليکنې کړې وې

دلته فعلي وروستاږي نژدې بشپړ تېرمهال ته ورته دي او يوازې مرستيالکې بدليږي.

- نرينه مفعول يوگړی: کړ+ی و
- نرينه مفعول ډېرگړی: کړ+ی ول
- بنځينه مفعول يوگړی: کړ+ې وه
- بنځينه مفعول ډېرگړی: کړ+ې وې

مرستيال کړونه:

مرستيال کړ هغه کړ دی، چې په يوه جمله کې تل د يو آر کړ (اصلي فعل) بدرگه کوي او ددوی بنکارندويي کوي. دوی آرو کړونو ته گرامري او دنديزه (فنکشنل) مانا ورزياتوي.

دوی په جمله کې يواځې نه شي راتلای. که راشي، نو کومه مانا نه ورکوي .

يوه بېلگه :

ما ډوډۍ خوړلې ده >----- . دغه غونډله کې آر کړ " خوړلې " دی او مرستيال کړ " ده . "

د پښتو مرستيال کړونه :

به:

۱: راتلونکي مهال ته اشاره کوي او هوډ او پرېکړو لپاره راځي .

بېلگې :

* زه به راشم . (راشم آرکړ دی او به مرستيال کړ)

* زه به ډوډۍ وخورم . (وخورم آرکړ دی)

* زه به خامخا راځم . (راځم آرکړ)

۲: په تېرمهال کې هغو کړنو ته اشاره کوي، چې ناشونتيا نيسي.

بېلگې :

* ما به دا کار کړی وای، خو سترې وم.

* هغه هغه به درغلی وای، خو تا خوابدی کړی و.

۳ : يوگمان يا انگېرنې لپاره راځي :

بېلگې:

* دا ځمکه لنده ده . باران به وربدلی وي.

* اتل به په کارونو کې بوخت وي، ځکه چې اړیکه کمه نيسي .

ول:

مانا بې شتون دی . له آرکړ سره په تېرمهال او راتلونکي مهال کې مرسته کوي - له ساده تېرمهال پرته . د تېرمهال په ځينو بڼو کې " ول " خپل شکل بدلوي .

"ول (be) " يوازېنی مرستيال کړ دی، چې په اوسمهال او ساده تېرمهال کې د آرکړ په توگه هم راځي . لکه زه خوشاله يم (اوس) او زه خوشاله وم (تېر) => . آرکړ هغه کړ دی، چې په جمله کې يواځې راتلای شي او يوه مانا هم ورکوي .

په تېرمهال کې د "ول" اوږون :

وم، وې، و، وه، وو، وئ، ول(وو)

بېلگې:

* هغه نه و راغلی. (راغلی آر کې دی او و مرستیال کې)

* هغوی هلته تللي ول. (تللي آر کې دی او ول مرستیال کې)

په ارمني، شرطي، توصيبي يا هم (فرضي) او گماني تېرمهال کې "ول" خپله بڼه پر "واي" يا پر "وي" بدلوي. وي "يوازې گماني تېرمهال کې راځي.

بېلگې :

* کاش زه هلته وای. (ارمني)

* که زه راغلی وای، بڼه به وای. (شرطي)

* ته بايد راغلی وای. (فرضي)

* هغه به درغلی وي، خو تا به نه وي ليدلی. (گماني)

بايد:

فرض، پياوړی وړاندیځ او پياوړې سپارښتنه څرگندوي.

* زه بايد دغه کار وکړم. (فرض)

* ته بايد راغلی وای.

* ته بايد ډېر درس ووايې، گنې بريالی کېدل گرانه ده. (پياوړی وړاندیځ)

* ته بايد دغه فلم هرو مرو وگورې. ډېر خوند کوي. (پياوړې سپارښتنه)

شول :

وړتيا او توان څرگندوي:

* زه دا کار کولی شم.

* هغوی راتلای شول، خو زړونو يې نه غوښتل.

کېدل: يوازې په بېچاره) مجهول (passive/ جمله کې د مرستيال کړ په توګه کارول کېږي. بېچاره جمله هغه ده، چې فاعل پکې سم څرګند نه وي .

* هره ورځ انسانان وژل کېږي .

* بريالۍ کېدل ګرانه نه ده، که کوبښن وکړي.

په لاندېنيو غونډلو کې آر کړ او مرستيال کړ په نښه کړئ او دواړو لپاره دوه بېل رنګونه د اسانتيا لپاره وکاروئ .

(يادونه :په يوه غونډله کې تر يو ډېر کړونه راتلای شي)

يادونه :اتمې جملې ته ځانګړې پاملرنه وکړئ!

- ۱ (زه کور ته ځم.
- ۲ (ما لږه ډوډۍ وخوړه.
- ۳ (ما هغه ته وويل، چې دلته راشي .
- ۴ (زه سترې يم، ځکه چې ډېر کار مې کړی دی .
- ۵ (زما ملګري دغه کتاب په يوه اوونۍ کې ولوست.
- ۶ (زه به دغه کار ترسره کړم .
- ۷ (احمد کولي شول، چې راشي.
- ۸ (هغه خوشاله و.
- ۹ (په ښوونځي کې ماشومان نه وهل کېږي.
- ۱۰ (ته بايد غلۍ کېنې.

ستاينوم:

هغه وييکي (کليمه) ده، چې د نومونو اکر او څرنگوالي تشرېح کوي لکه
 ښکلی، کوچنی، نری، ستر، لوی، تور، ناسم، سم او داسې نور. ستاينوم
 د "څنگه دی/ده/دي؟" پوښتنه ځوابوي .

په پښتو کې ستاينوم د نوم له نوري (جنس) او شمېر (عدد) سره برابرېږي.
 بېلگه :

احمد يو هلک دی => که دغې جملې ته ستاينوم "ښکلی" ورزيات کړو، نو
 بيا داسې؟ راځي :احمد يو ښکلی هلک دی .دلته هلک نرينه يوگړی دی، نو
 ښکلی هم په نرمه ی ليکل کېږي .که د يوې جينې خبره وکړو، بيا ښکلی پر
 ښکلي بدلېږي - يانې موسکا يوه ښکلي جينۍ ده .

په پښتو کې ځينې کم ستاينومونه، چې په زوره پای ته رسېدلي وي، په نوري
 او شمېر کې نه بدلېږي .لکه تکړه، ښايسته او داسې نور.

د ستاينوم ډولونه:

د موقیعت له مخې په دوه ډوله دي:

۱ : بر ستاينوم :تر نوم مخکې راځي:

* يوه ښکلي ښځه راغله . (ښکلي تر نوم مخکې راغلی)

* دا سور گاډی زما دی .

۲ : لر ستاينوم :تر نوم وروسته راځي .

* دغه سړی رښتینی دی. (رښتینی تر سړي وروسته راغلی)

* هغه گاډی سور دی .

د نوري (جنس) او شمېرنوم (عدده) مخې د ځينو ستاينومونو

اوږون

(۱) د هغو ستاينومونو نرينه بڼه، چې په يو بېواک غېر پای ته رسېږي، په يه او ډېرگړي (مفرد + جمع) کې يو ډول پاتې کېږي يا نه بدلېږي. خو بنځينه بڼه يې په دواړو حالتونو کې (يو او ډېرگړی) کې بدلېږي. مخکې له دې چې پر دغې سکالو رڼا واچوو، نو لومړی بايد پر دې پوه شو، چې بېواک غېر څه ته وايي.

★ **بېواک يا کانسوننټ غېرونه** هغه غېرونه دي، چې د دوی د ادا پر وخت د هوا جريان خنډېږي - يانې د هوا جريان پر وړاندې خنډ او مانې رامنځته کېږي.

بېواک غېرونه:

ج/خ/خ/خ/غ/ه/گ/د/د/ک/م/ن/ت/ت/ل/ب/پ/ی/س/ش/ن/و/بېواک
و (ؤ) /ار/ړ/اړ/اژ/اژ+ (ح/ف/ث/ق/ص/ض/ذ/ط/ظ)

د سکالو رڼاوي (وضاحت) لپاره يوه بېلگه، چې څنگه په بېواک غېر پای ته رسېدونکي ستاينومونه نرينه بڼې لپاره نه بدلېږي او بنځينه لپاره بدلېږي:

فرمول:

نرينه يوگړی: آر (اصلي) حالت

نرينه ډېرگړی: آر حالت

بنځينه يوگړی: آر حالت + ه

بنځينه ډېرگړی: آر حالت + ې

که "سم" د بېلگې پټ توگه راواخلو:

نرينه يوگړی: سم (لکه: سم ځواب)

نرينه ډېرگړۍ: سم (لکه سم ځوابونه)
بنځينه يوگړۍ: سمه (لکه: سمه خبره)
بنځينه ډېرگړۍ: سمې (لکه: سمې خبرې)

دوې معلومې استناوې:

- (۱) شين (نرينه ډېرگړۍ يې پر شنه بدلېږي).
- (۲) تريخ (نرينه ډېرگړۍ يې پر تراخه بدلېږي)

لاندېني يو څو نورې بېلگې وړاندې کوي:

ستر - ستر - ستره - سترې
خوبس - خوبس - خوبه - خوشې
لوړ - لوړ - لوړه - لوړې
تور - تور - توره - تورې
کلک - کلک - کلکه - کلکې
وينس - وينس - وينه - وينې

(۲) په زورکي (چې يوازېني خپلواک غږ دی) پای ته رسېدونکي ستیانومونه
هم په نرينه یو اوډ ېرگړي کې يو شان پاتې کېږي، لکه: ښه، ويده، سپېره،
تېره

نرينه ېرگړۍ: ښه/ويده/سپېره..

نرينه ډېرگړۍ: ښه /ويده/سپېره..

بنځينه يوگړۍ: ښه /ويده /سپېره (په زور) ..

نښځينه ډېرگړی: نښی/ویدی/سپېرې ..

که چېرې په هغه ستاینوم کې، چې په بېواک غږ پای ته رسېدلي وي، تر بېواک غږ مخکې اوږد یا لنډ واو راغلی وي، نو په هغوی کې د یوې ډلې نړینه ډېرگړی (مذکر جمع) بدلېږي او بله ډله یې بیا پورتنۍ (لومړنۍ قاعدې) پورې اړه لري.

د هغې ډلې، چې نړینه ډېرگړی یې بدلېږي، "و" پکې پر "ا" اوږي او په پای کې یې زورکی ه راځي. که د "خوږ (شربت)" بېلگه راواخلو: ږ یو بېواک غږ دی او تر ږ مخکې اوږد و راغلی. دلته که د خوږ نړینه جمع لیکل وغواړو، نو خواږه راځي. دلته و پر الف اوښتی او په پای کې یې زورکی ه راغلی.

دا و یې په نښځینه یو او ډېرگړي کې هم ورکېږي. نور داسې ستاینومونه دا لاندېني دي.

نړینه م. - نړینه ج. - نښځینه م. - نښځینه ج.

زوږ - زاړه - زړه - زړې

ووږ - واره - وړه - وړې

لوند - لاندې - لنډه - لنډې

کوږ - کاره - کږه - کږې

موږ - کاوه - مړه - مړې

سوږ - ساړه - سړه - سړې

روږ - رانه - رڼه - رڼې

ږوند - پانده - پنده - پندې

کون - کانہ - کنہ - کنہي
پوخ - پاخه - پخه - پخهي
خور - خواره - خوره - خوري
پروت - پراته - پرتي - پرتي
درون - درانه - درنه - درني
دروند - درانده - درنده - درندي
دوه ورته ستیانومونه، چي داسي ډول کيږي سور (رنگ) او تود (گرم) دي.
نرينه يو - نرينه ډېر - بنځينه يو - بنځينه ډېر
سور - سره - سره - سرې
تود - تاوده - توده - تودي ؛
دويمه ډله چي لومړنۍ قاعدې پورې اړه لري - يانې نرينه يو او ډېرگړي يې
شان پاتې کيږي:
نرينه يو - نرينه ډېر - بنځينه يو - بنځينه ډېر
تور - تور - توره - توري
لوی - لوی - لويه - لويې
ډوب - ډوب - ډوبه - ډوبې
جوړ - جوړ - جوړه - جوړې
روغ - روغ - روغه - روغې
سمسور - سمسور - سموره - سمسوري
رغېدلي ستاينومونه:
۱: له کړونو رغېدلي :

- دردوونکي (له دردول)
- خواشينوونکي (له خواشينول ...)

٢: له نومونو رغېدلي :

- ستونزمن (سوتونزه + من وروستاپړي)
 - مانيز (مانا + يز وروستاپړي)
 - بېخونده (بې مختاپړي + خوند)
- او داسې نور

يادونه :له نومونو رغېدلي ستاينومونه نور د مختاپړو او وروستاپړو په برخه کې وگورئ !

د درجې له مخې :

- ټوليز(عادي) ستاينوم $\Rightarrow$ يوازي ستاينوم لکه :دا ښه هلک دی .
- پرتليز ستاينوم $\Rightarrow$ تر لا/ډېر + ستاينوم لکه :دی تر تا لا ښه دی.
- تفصيلي ستاينوم $\Rightarrow$ خورا/ تر ټولو +ستاينوم لکه :دا تر ټولو/ خورا ښه فلم دی.

په لاندېنيو غونډلو کې ستاينوم په نښه کړئ :
(يادونه :په يوه غونډله کې تر يو ډېر ستاينومونه راتلاي شي):

- ١ : دا ډېر گلالي ماشوم دی.
- ٢: سپين غر د وطن يو هسک غر دی .
- ٣ : دا يوه ښکلې جينۍ ده .
- ٤ : دغه يو ستونزمن کار دی.

- ۵ : دومره په زړه پورې او زړه راښکونکې سندره ما تر اوسه نه وه اورېدلې .
- ۶: هغه تل بېسوله خبرې کوي.
- ۷: خالد يو غوسناک هلک دی.
- ۸: الله ج تر هر څه ځواکمن دی .
- ۹ : دده زوی زښت نیازيښ دی.
- ۱۰ : احمد شابابا يو زړور پاچا و.
- ۱۱ : پرون ترغاګ (طوفان) يوه نړۍ ونه ماته کړه.
- ۱۲ : مور په يو سوليز او پرمختللي هېواد کې ژوند کول غواړو .
- ۱۳ : مړ هم پښتون دی او پړ هم.
- ۱۴ : ژوندی دې وي افغانستان.

نومخړی:

نومخړی هغه کلیمه ده، چې د نومونو استازیتوب کوي، که هغه د انسانانو، ژویو یا شیانو وي. دغه کلیمه په غونډله کې د نوم د تکرار مخه نیسي.

۱ : پیاوړې ځاني نومخړي:

په جمله کې کړند (فاعل) څرگندوي :

لومړی تن یوگړی :زه/ما

دویم تن یوگړی :ته/تا

درېیم تن یوگړی نرینه :هغه/دی

درېیم تن یوگړی نرینه :هغه/دا

لومړی تن ډېرگړی :موږ

دویم تن ډېرگړی :تاسو

درېیم تن ډېرگړی :هغوی/دوی

۲ : کمزوري ځاني نومخړي :

یوگړی ډېرگړی :

مې مو

دې مو

بې بې

دا مې کور دی . (دا زما کور دی)

دا مو کورونه دي. (دا زموږ کورونه دي)

دا دې کور دی؟ (دا ستا کور دی؟)

دا مو کورونه دي؟ (دا ستاسو کورونه دي؟)

دا بې کور دی . (دا د هغه کور دی)

دا يې کورونه دي. (دا د هغوی کورونه دي)

۳: د تول څښتنوالي نومځري:

زما، ستا، د هغه/دده، دهغې/ددې، زموږ، ستاسې، دهغوی/د دوی

۴: مفعولي نومځري:

✓ سیده مفعولي نومځری (direct object):

ځاني نومځري هم د سیده مفعول په توګه کارول کېږي. سیده مفعول هغه دی، چې آرکې اصلي فعل (يې په مستقیمه توګه اغېزمنوي). بېلګې:

* خوشال زه ووهم => خوشال دلته فاعل دی /زه یو سیده مفعول دی، چې آرکې ووهم "يې په مستقیمه توګه اغېزمنوي".
* هغه مور وروسته خبر کړو => هغه او مور دواړه ځاني نومځري کېدای شي، نو دې ته به گورو، چې کړنه یانې "خبرول" دلته څوک ترسره کوي. دلته هغه فاعل دی، نو ځاني نومځری دی او مور سیده مفعول، دا چې آرکې "خبر کړو" يې اغېزمنوي.

✓ ناسیده مفعولي نومځری (indirect object):

ماته، تاته، هغه/ ده ته، هغې/دې ته، موږ ته، تاسې ته، هغوی/دوی ته چې له ځاني نومځري سره "ته" "سربل وي، نو ناسیده مفعولي نومځری ترې جوړوي.

ناسیده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سیده مفعول سره اړیکه لري. ځینې ژبپوهان يې د سیده مفعول ترلاسونی (recipient) بولي، ځکه چې سیده مفعول ناسیده مفعول ته رسېږي.

* هغه ماته یو کتاب راځر => هغه یو ځاني نومځری (فاعل) دی او "ماته" ناسیده مفعول. په دغه جمله کې یو کتاب سیده مفعول دی.

يادونه: د کړ په برخه کې د سیده او ناسیده مفعول شننه وگورئ!

۵: پوښتنومخري:

څوک، چا، کوم

درې واړه هم ځاني نومخري او هم سیده مفعولي نومخري کېدای شي . همدارنگه ناسیده مفعولي هم کېدای شي، که "ته" "سرېل ورزیات شي".

بېلگې:

څوک راغی؟ => دلته څوک فاعل دی

څوک یې وواژه؟ => دلته څوک سیده مفعول

چا دغه کار وکړ؟ => چا دلته فاعل دی

هغه چاته وویل؟ => چاته دلته ناسیده مفعول دی

۶: د نغوټې نومخري (اشارې ضمير):

څيزونو، انسانانو يا ژويو ته نغوته کوي :

دغه (دغې، دغو)، همدا (همدې)، دې، همدوی، دوی، همدۀ---

۷: د اړيکنومخري :

چې [پاملرنه !!] په غونډلو کې کوم چې يا چا چې ناسم دي - يوازې چې

سم راځي]

بېلگې: هغه سړی، چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی => چې اړيکنومخري

دی

ناسم به داسې وای: هغه سړی، کوم چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی .

کړول:

هغه وييکي ده، چې په يوه غونډله کې د ځای، مهال او د يوې کړنې يا پېښې څرنگوالي په اړوند زيات معلومات ورکوي. کړول د څه ډول، کله، چېرې/چېرته پوښتنو ځواب ورکوي. کړولونه (قيدونه) (په څو ډولونو وېشل کيږي):

مهالي کړولونه: نن، پرون، سبا، اوس، وروسته، بيا، همېشه، پخوا، مخکې، کله ناکله، تل، ناوخته

ځايي کړولونه: هلته، دلته، بر، لر، دېخوا، اخوا، پورته، ښکته، دبانډې، بهر، دننه، مخ ته، شاته، ښی خوا، کيڼه خوا، تر څنګ، په خوا کې، تر منځ، په مينځ کې، ..

د څرنگوالي کړولونه: ناڅاپه، سخت، ورو ورو، په چټکۍ سره، په اسانۍ سره، په بېره، په پام سره، په درناوي، په توګه، په مرسته، او نور ستیانومنه (صفتونه) چې له * په * سره راځي.

د اندازې يا کچې کړولونه: ډېر، لږ، زښت، خواره، پرېمانه، بېخي

د نفې کړولونه: هېڅکله هېچېرې

د لامل (دليل) کړولونه: له کبله، له لامله، يانې

د شونتيا کړولونه: ښايي، کېدای شي، ګوندې

سرېل او وستربل :

سرېل او وستربل په گډه سره په يوه غونډله کې د يو نوم او نومخري بدرگه کوي او له هغوی سره د يوې ځانگړې ژبډوديزې اړيکې په موخه کارول کېږي. په ټوليز ډول يو ځای، لوری، واټن، مهال، پرتله او تول (ملکيت) څرگندولی شي .

په پښتو کې سرېل تر يو نوم يا نومخري مخته راځي. سرېلونو کې د، ته، پر، په، له او تر راځي.

وستربل تر يو نوم يا نومخري وروسته راځي او په خپلواکه توگه بې له سرېل نه شي کارول کېدای. په وستربلونو کې راځي: کې، سره، لپاره، باندې، لاندې، مخکې او داسې نور راځي .

لاندېني سرېل + وستربل يوون ځای څرگندوي:

سرېل ... وستربل : بېلگه

په کې :زه په کور کې يم.

پر سر :د يام پر سر ولاړ ده.

پر باندې :کتاب پر مېز باندې کېږده.

تر لاندې :بکس تر مېز لاندې پروت دی.

د له سره :د غر له سره ټول ښار ليدل کېږي

د تر شا :فابريکه د ودانۍ تر شا دهو

د تر منځ :هلک د دوو ښځو ترمنځ ولاړ دی

لاندېني سرېل + وستربل يوون لوری څرگندوي:

سرېل وستربل : بېلگه

له څخه/ځنې :هغه له کابل څخه راغی

تر پورې :تر ښار پورې مې ورسوه.

لاندېني سربل + وستربل يوون مهال څرگندوي:

سربل ... وستربل : بېلگه

تر/ له وروسته : تر غرمې وروسته راشه.

تر/له.... مخکې : تر ۹ بجو مخکې راشه .

ترپورې : تر راتلونکې اوونۍ پورې هلته دی

لاندېني سربل + وستربل يوون اړيکه څرگندوي:

سربل وستربل : بېلگه

له سره : له هغه سره کور ته ځم.

لاندېني سربل + وستربل يوون پار څرگندوي:

سربل وستربل : بېلگه

د لپاره : د هغه لپاره هر څه کوم.

خپلواک سربلونه - يواځې کارېدونکي:

د : څښتنوالی څرگندوي : زما د گاډي رنگ سور دی.

ته : لوری څرگندوي : زه ښار ته ځم.

پر : د کارونې ډېر ځایونه لري . د مهمو توپيرونو په برخه کې تشریح وگورئ.

تر : پرتله څرگندوي : تر تا هغه ښه دی.

له : لوری یا اړخ : له تاسو مننه کوم.

په لاندېنيو غونډلو کې سربل او وستربل په په نښه کړئ او وروسره وليکئ،

چې دلته یو لوری، ځای، مهال، لامل، پرتله یا ... څرگندوي :

(یادونه : په یوه غونډله کې تر یو ډېر کړونه راتلای شي)

- ۱ (زه تر تا مشر یم.
- ۲ (هغه په کابل کې اوسېږي.
- ۳ (پيشو تر مېز لاندې پټه ده.
- ۴ (زما شخولې د الماری پر سر اېښی دی.
- ۵ (زه له هغه سره ښار ته ځم.
- ۶ (هغه د خپل ملگري لپاره سربښندنه وکړه.
- ۷ (هغه له کلي څخه ښار ته راغی.
- ۸ (له دوو کالو راهیسې پښتو زده کوم.
- ۹ (زه به تاته تر ماسپښین مخکې درشم.
- ۱۰ (د هغه ورور نعيم نومېږي.
- ۱۱ (د دې غره له سره ټول ښار لیدلی شې.

اړیکو ییگی :

هغه وییکی ده، چې جملې یا د جملو برخې سره نښلوي او مفکورې پیاوړې کوي .

تړاړیکو ییگی:

هغه اړیکو ییگی دی، چې یوه بېواکه غونډله (جمله) له یوې خپلواکې غونډلې نښلوي . **خپلواکه غونډله** هغه ده، چې یواځې یا ګوښې راتلای شي او کومو اضافي معلوماتو ته اړتیا نه لري، چې له ژېدودیز پلوه یې بشپړه کړي. غونګله زه ښار ته ځم => دا یوه خپلواکه غونډله ده، چې یو فاعل، کړ او مفعول لري . **بېواکه غونډله** هغه ده، چې خپلواکه غونډله پسې د زیاتو معلوماتو په موخه او ډېری د دمکۍ) کاما = ، (په مرسته نښلول کېږي او یواځې نه شي راتلای . هغه زیات معلومات کېدای شي: مهالي، ځايي، النبي او اړیکي یا شرطي . بېلګه:

هغه سړی، چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی.

=> هغه سړی زما ورور دی دلته خپلواکه غونډله ده او " چې هلته ولاړ دی " زیات اړیکي معلومات دي، چې د " چې " اړیکو ییګي په مرسته د بېواکې غونډلې په توګه خپلواکې غونډله پسې تړل شوي . همدارنګه تر " چې " مخکې دمکۍ) ، (راغلې .

لاندېني د پښتو تړاړیکو ییګي دي :

-سره له دې چې

-څنګه چې

-آن دا چې

-چې (اړیکه)

-کله چې (مهال)

-بیا (شرط)

- ځکه چې (لامل)
- دا چې (لامل)
- نو (لامل)
- نو ځکه (لامل)
- تر څو (مهال / شرط)
- که (شرط)
- که چېرې (پیاوړی شرط)
- چېرته چې (ځای)
- یو ځل چې (شرط)
- مخکې له دې چې (مهال)
- بې له دې چې

رابطه اړیکوویی :

هغه اړیکوویی دی، چې وییونه، څو عبارتونه او یا څو خپلواکې غونډلې سره تړي .

لاندېني اړیکوویی په پښتو کې د رابطې اړیکوویی دي :

- خو

- او (ماته د پښتو او انگرېزي کتابونه خوند راکوي) . دلته دوه وییونه سره تړي

- بلکې

- یا : (زه به درشم او یا ته راشه، که شونې وي) . دوه عبارتونه سره تړي .
تر څو او بلکې مخکې یوه دمکې (کامه) راځي، لکه :زه راغلم، خو هغه هلته نه و .

همکاريا بشپړاند اړيکويکي :

هغه وييکي دی، چې له دوو وييکو جوړ وي او په ګډه همکارۍ سره د يوې جملې برخې له يوې بلې سره په اړيکه کې راولي. په بله وينا دوی تل يوه جوړه وي .

لاندېني اړيکويکي په پښتو کې همکار اړيکويکي دي :

- يا ... يا :يا ته راشه يا به زه درشم .

- نه نه :نه مې دا خوښېږي، نه مې هغه.

- نه يوازې ... بلکې هم :نه يوازې ته گرم يې، بلکې زه هم.

- هم هم :هم ته گرم، هم زه.

درېيم څپرکي

نرمه يا (ay)

۱: دځينو يوگړيزو (مفرد مذکر) نومونو لپاره لکه :

سړی، پسرلی، منگی، زمري، اوړی، لرگی

۲: د هغه ستاينومونو لپاره چې د يوگړيز (مفرد مذکر) نومونو لپاره کارول

کيږي لکه :

بريالی (احمد بريالی دی)

ننگيالی (خوشال بابا ننگيالی و)

بنکلی (يو بنکلی منگی)

نری (دا سړی نری دی)

۳: دهغه يوگړيزواغل نرينه (مفرد مذکر) نومونو لپاره چې له کړونو (فعلونو)

څخه منځ ته راشي لکه:

زده کوونکی (له زده کولو څخه)

کارکوونکی (له کار کولو څخه)

څپړونکی (له څپړلو څخه)

خرڅوونکی (له خرڅولو څخه)

۴: همدارنگه د کړونو په پای کې، چې کړند يا مفعول پورې اړه لري او هغه نرينه يوگړی (مفرد مذکر) وي لکه :

* ما کار کړی دی. (کړی "توليز فعل دی او" دی "مرستیال فعل، چې "کار" پورې اړه لري او" کار "نرينه يوگړی دی او مفعول په توگه کارول شوی)

* زه راغلی يم (" راغلی " عمومي کړ دی، چې " زه " پورې اړه لري او دغه زه دلته د فاعل په توگه کارول شوی.)

يادونه : که دغه دويمه جمله يوې جينې ويلې وای، نو بيا به مو د " راغلی " پر ځای " راغلې " ليکله، ځکه چې جينې بنځينه وگړی دی . خو ددې اړوند معلومات به تاسو د اوږده ې په برخه کې ترلاسه کړئ .

۵: ځاني نومخړي(شخصي ضميرونه) دی (هغه) او دوی (هغوی) هم په نرمه يا ليکل کيږي.لکه:

دا احمد دی .دی په هغه کلي کې اوسيږي.
دوی ټول زما ښه ملگري دي .

۶ : د ځينو عمومي او ډېرو کارېدونکو ويونو (لفظونو) په پای کې راځي، لکه:

ځای، پای، پوهاوی، درناوی، سپیناوی، غبرگاوې (فيدېبک)، مخنيوی، لاسنيوی، رڼاوی، زوی، خوی، لوی، بوی، راتلونکی، بچي (نرينه)، وگړی، مړی (جسد)، ژوی(حيوان)، څاروی، اوږی (موسم)، ژمی (موسم)، منی (موسم)، څلی، ښاغلی، څلی (اور بلولو وړوکی لرگی)
پاملرنه :په لنډو ټکو، نرمه (ی)د هر هغه ويي لپاره راځي، چې نرينه وي او يوگړی(مفرد مذکر)وي .

بېلگې :

- هغه سپری یا وگړی، چې له نورو سره مرسته کوي، هغه به تل بريالی وي.
- د هغه خواپورې خپرکي اوږی دی او د ډېر ساره له کبله ژمی خوند نه ورکوي.
- زمري داسې يو غښتلی او وېروونکی ژوی دی، چې د ځنگل پاچا يادېږي.
- احمد خپلې مور غره ته لرگيو پسې لېږلی و او ده له ځان سره يو ستر لرگي راوړی دی.
- خوشال بابا داسې يو پاوړی او توريالی جنگيالی و، چې د پښتو په شعرونو ډېر يادېږي.
- هغه د مېوو پلورونکی يو رښتینی سپری دی، نو ځکه هر پېرودونکی (مشتری) د ده له هتې سودا اخلي.
- اتل د نهم ټولگي يو تکړه زده کوونکی دی.
- ما هغه ته يو ليک لېږلی دی، خو ده لا ځواب نه دی راکړی.
- ما دغه کتاب دوې مياشتې مخکې پېرودلی و او اوس مې بشپړ لوستلی دی .
- احمد، اتل او پاڅون زما کشران وروڼه دي .دوی ټول پر ما گران دي .
- دا يو ښکلی ځای دی .هر ډول زرغون نيا لگي پکې پيدا کېږي.
- په پای کې هر څه ښه کېږي .که ښه نه شول، نو لا پای نه دی .
- درناوی د هغو لپاره نه ديچې وړ يې نه وي، بلکې د هغو لپاره، چې لياقت يې لري.
- زموږ ښوونکی ډېر پتمن سپری دی .هر څوک يې درناوی کوي .
- حکومت بايد جدي گامونه پورته کړي او د بډې (رشوت) مخنيوی وکړي.

ې - اوږده يا (e):

۱: دغه ې د ځينو بنځينه نومونو ډېر گړی (مونث جمع) لپاره چې په ه پای ته رسېدلي ويراځي لکه:

يوگړی (مفرد)..... ډېر گړی (جمع)

بنځه بنځې

منه منې

غوبنه غوبنې

بېلگه بېلگې

۲: د بنځينه نومونو دويم اکر (حالت) لپاره چې له * د * او... * ته * سربلونو سره وکارول شي لکه:

- د بېلگې په توگه
- د دغې ونې شاخونه
- د منې اوبه گټورې دي.
- هغې بنځې ته مې څه وويل .
- دې ونې ته اوبه ورکړه.

۳: د هغه ستاينومونو لپاره چې د بنځينه نومونو د ډېر گړي لپاره کارول کيږي لکه:

❖ بنکلي بنځې، خورې منې، ژپړې کيلې، سرې غوبنې، بنې بېلگې، خوندورې شېبې...

❖ د هغو نرينه ستاينومونو لپاره، چې بنځينه بڼه يې له کروڼو (فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يواځې په ې راځي:

نرينه - بنځينه

منلی - منلې

کړېدلی - کړېدلې

ځورېدلی - ځورېدلی
 پېښېدونکی - پېښېدونکې
 زړه وړونکی - زړه وړونکې
 سوځېدونکی - سوځېدونکې

۴ : د هغه ښځينه نومونو لپاره چې د کړنې کړونو (فعلونو) نه مينځ ته راشي لکه:

يوه زده کونکې
 يوه څېړونکې
 يوه شنونکې
 يوه خرڅوونکې
 يوه گاډۍ چلوونکې

۵ : همدارنگه د هغو کړونو په پای کې، چې کړند (فاعل) يا مفعول پورې اړه لري او هغه ښځينه يوگړی (مفرد او مونث) وي، لکه :

- ما دغه خبره نه ده کړې ځکه (دلته "کړې" يو فعل دی، چې په اوږده ې ليکل شوی، دا چې خبره ښځينه مفرد دی)
- گلالۍ نن ښوونځي ته نه ده راغلې (دلته "راغلې" يو فعل دی، چې په اوږده ې ليکل شوی داځکه چې گلالۍ ښځينه مفرد دی)

۶: "دې" نومځري (ضمير / pronoun) لپاره :

- دې يو اړيکونومځری (relative pronoun) دی، چې يوې کړنې ته اشاره کوي، چې د دويم کس يوگړی (ته / you) لخوا ترسره شوې وي يا پخپله د "ته" استازيتوب کوي.
- همدارنگه "دې" ښځينه ځاني نومځری دی، چې په تېرمهال کې کارول کېږي .

- سربېره پر دې " دې " د نغوټې (اشارې) نومخړي په توگه کارول کېږي .
بېلگې :

* دا دې ولې وکړ؟ (يانې تا دا کار ولې وکړ)

* د دې سيمې خلک ښه نه دي .(دلته د اشارې نومخړی)

* دې ماته وويل، چې راشه (دې يانې کوم ښځينه وگړي)

يادونه :همدارنگه اوږده ې په نورو دوو اړيکنومخړو " مې " او " يې "کې راځي.

۷: په ځينو نومونو کې د غږ له مخې :

کې

چې

ولې(why)

داسې/ همداسې/همغسې

چېرې/ چېرته

هسې

پکې

هېواد

هېرول

انټرنېټ

خپړل

پرېښودل

باندي

لاندي

ډېر

پېژندل

لېږل

پرېښودل

کېناستل

شمېره

پرې

يوازې (فقط/only)

يواځې (تنها/alone)

بېل

بېلابېل

بېلول

بېلتون

مخکې

وړاندې

در/ور/راپسې

کيري/ لگيري/ کېدل او نور هغه ويونه چې په بري پاى ته رسيري، لومړى

(يا) يې اوږده (ې) وي.

کېداى شي

مېله

پېښه

اغلي (ښځه)

تېز

مېز (table)

هېڅ/ هېڅکله/ هېڅوک

بلکې

گني

ليرې (ورايه/ far)

په ځينو شمېرو کې لکه درې، دېرش، څلوېښت، شپېته

بېلگې:

- ۱: تاسو ته له خوښۍ ډکې شېبې غواړم.
- ۲: د نيکريزو په شپه ډېرې ښځې زموږ مېلمنې وې.
- ۳: هغه ماته په دې اړه يو څو بېلگې راکړې، نو بيا پرې ښه پوه شوم.
- ۴: د دغې سيمې خلک د اوبو له کمي سره مخامخ دي.
- ۵: ماته د هغې کور معلوم دی.
- ۶: دغې خبرې ته بايد د ټولو پام راوگرځول شي.
- ۷: په بازار کې سمسورې مېوې راغلې وې، لکه خورې سرې مېوې، پخې ژېړې کيلې او سورچکې مندې.
- ۸: ښايسته خلک هغه وي، چې تل ښکلې او اغېزمنې خبرې کوي.
- ۹: زموږ کمپنۍ د تېر کال په پرتله ډېرې پاينستي گټې وکړې.
- ۱۰: ملاله يوه خوارېکنښه زده کوونکې ده. ددې مور يوه ښوونکې ده او د کابل په خوشال خان لېسه کې لوست ورکوي.
- ۱۱: اغلې ملکه د سياسي چارو شنونکې ده.
- ۱۲: زه په کابل کې اوسېدل غواړم، دا چې کابل زما د خوښې ځای دی.
- ۱۳: هغه له ډاره ډېرې خبرې ونه کړې.
- ۱۴: له هلکانو سره سمېډېرې نجونې راغلې وې.

ي - څرگنده يا (i)

١: د کړونو (فعلونو) په اوږون کې، چې په اوسمهال کې وي اوکړند (فاعل) يې درېيم کس يو/ډېرگړی (هغه او هغوی) وي، لکه:

- هغه کار کوي/هغوی کار کوي
- احمد دلته نه راځي
- د هغه پلار چای څښي

٢: د ځينو نرينه نومونو ډېرگړی (جمع) په پای کې راځي، چې يوگړی (واحد) يې په نرمه ی پای ته رسېدلی وي:

يوگړی ډېرگړی

ملگري ملگري

سړی سړي

منگی منگي

زېری زېري

مزی مزي

٣: د نرينه ستاينومونو (صفتونو) ډېرگړي په پای کې :

• زموږ ملگري تل بريالي راځي (بريالی دلته ستاينوم دی او دا چې ملگري ډېر او نرينه دي، نو بريالي ليکلی کېږي)

• زموږ هېوادوال مېړني خلک دي (مېړنی دلته ستاينوم دی او دا چې هېوادوال ډېر او نرينه دي، نو مېړني ليکلی کېږي)

٤: د نرينه يوگړيز نومونو اوښتي اکر (حالت) کې راځي، چې د او ته سربلونه ورسره وي يا په تېرمهال کې راځي، لکه :

اصلي اکر :اوښتی اکر

ننگيالی ننگيالي ته / د ننگيالي

سړی د سړي/ سړي ته

اوسمهال تېرمهال

توريالی هغه وژني توريالی هغه وواژه

زمری غرخنی خوري ... زمري غرخنی وخوړه

۵ : له ستیانومونو څخه منځته راوړل شویو نومونو په پای کې:

ستاینوم نوم

خوشال خوشالي

خوبښ خوښي

ناروغ ناروغي

۶ : په ځینو وییونو کې د غږ له مخې:

برید/ بریدگر

لیکل/لیکنه

نیول

لیدل/لیدلیدنه

د هغه کړونو(فعلونو) په "آخر" کې، چې *پري *پای ته رسېدلي وي، لکه

کېږي، لگېږي، سوځېږي....

ځیګ

پیشو

سوبلي او شمالي (د ستاینومونو په توګه)

اړین

وینښ

مینځل

هغه نومونه چې په *یزه *یا *یز *پای ته رسېږي لکه لسيزه، سليزه، مانيز،

شپږيزه، څلوريزه، سوليز، سیميز

مینه (د عشق په معنا)

هیله

ويلېدل

ټينگ

شين

خيرن

ټپي

ډولي (ښايسته)

پير

خير

توپير

بېلگې:

- ۱) ډېر ملگري هر څوک لرلای شي، خو يو پکې تر ټولو نژدې وي.
- ۲) ما تاته دوه زېري راوړي دي. يو بد دی او بل ښه.
- ۳) ده ته خدای دوه ښکلي ماشومان ورکړي دي.
- ۴) بريالي خلک تل له نورو سره مرسته کوي.
- ۵) د هغه بچي ډېر ناوړلي دي. په مينه يې لوی کړي دي.
- ۶) توريالي ننګيالي ته وويل، چې دلته راشي.
- ۷) هغه ژوند بې مانا دی، چې خوښي او خوشالي پکې نه وي.
- ۸) د هغه ناروغي رنځپوهانو نه شوه نومېرلې.
- ۹) تر هغې وروسته هغوی بيا دلته نه دي راغلي.
- ۱۱) تر ډوډۍ خړولو مخکې بايد هر انسان لاسونه پاک ومينځي.
- ۱۲) روژه نيول پر هر روغ مسلمان فرض دی.
- ۱۳) کله چې يو څوک يوه اړينه ليکنه وکړي، نو وروسته بايد يو ځل پرې ښه تېر شي، چې وېرې تېروتنې پکې سمې کړي.
- ۱۴) گڼ شمېر وسله لرونکي بريدگر د ښار ستر بانک ته ننوتلي دي.
- ۱۵) که دا کار نه کېږي، نو پرېږده يې.

۱. لکۍ واله يا (ay) :

۱ : د ځينو ښځينه نومونو يوگړي په پای کې :

ډوډۍ / خولگۍ / نړۍ / لړۍ

۲ : د هغو نومونو ډېرگړي په پای کې، چې يوگړی يې يا په ي يا په ۱ پای ته

رسېدلی وي:

يوگړۍ ډېرگړۍ

خوشالي خوشالۍ

ناروغي ناروغۍ

زاري زارۍ

نړۍ نړۍ

لړۍ لړۍ

يوه استثنا : نجلۍ - نجونې

همدارنگه د پورتنیو نومونو په اوبښتي اکر) مفهوم حالت (کې، چې " د " ورسره

ملگرۍ وي

اصلي حالت اوبښتی حالت

خوشالي د خوشالۍ شېبې

ناروغي د دغې " ناروغۍ لامل څه دی

۳: هغه ستاینومونه...

هغه ستاینومونه، چې په * يالی * وروستاړي پای ته رسېږي، د هغوی ښځينه

بڼه په ښځينه ۱ پای ته رسېږي .

نرينه بڼه ښځينه بڼه

بريالی بريالی

توريالی توريالی

ننگيالی ننگيالی

بنيالی بنيالی (ډولي)

هغه ستاینومونه، چې " یوازې " په نرمه ی پای ته رسېږي، د هغوی بشپړنه بڼه *
ډېری * په اوږده ی پای مومي، خو ځینې بیا په لکۍ واله (ی) لیکل کېږي .
لومړۍ ډله:

نرینه بڼه - بشپړنه بڼه

نری - نری

کوچنی - کوچنی

گلالی - گلالی

ژوندی - ژوندی

لومړی - لومړی

نننی - نننی

د هغو ستاینومونو بشپړنه بڼه، چې له سربلونو ، لکه لاندې، باندې، پورته،
بهر، برنی (...) څخه منځته راغلي وي، یوازې په (ی) پای مومي . پورته
ځینې بېلګې راغلې هم دي .

نرینه بڼه - بشپړنه بڼه

یوازېنی - یوازېنی

باندېنی - پاندېنی

لاندېنی - لاندېنی

بهرنی - بهرنی

منځنی - منځنی

پورتنی - پورتنی

برنی - برنی

دندی - دندی

۴ : په نورو نومونو کې:

نجلی

خولی (جولی)

خولی

خولگی

نړی

ډوډی

گولی

مری

کپړدی

مانی

خوبانی (منده)

سیلی

هیلی (بته)

هوسی (deer)

غالی

گپړی

بېندی

لندی

لکی

مرغی

سپوږمی

هگی

- د نجونو نومونه لکه: ګلالي، ملالي، خوباني، اوږي، دورخاني، ګلمکي ...
- د يو ځای ښځينه اوسېدونکي: کابلي، پېښوري، يوسفزي، کندهاري...
يادونه: لکي واله ي، لکه همزوواله (ي)، هېڅکله د ويي په منځ يا پيل کې نه راځي.

بېلګې:

- ۱) د کرېکټ د سياليو لړۍ تر راتلونکي مياشتې وغځېده.
- ۲) په نړۍ کې ډېر هېوادونه شته، چې خلکو ته يې هره ورځ ډوډۍ نه رسېږي.
- ۳) (خدای دې زموږ د ملت ډېرې خوښۍ او خوشالۍ په برخه کړي.
- ۴) (ددغې ناروغۍ لامل نومېرته ډاکټرانو ته ناشونې برېښي.
- ۵) (اتل هره ورځ سره خولۍ پر سروي .
- ۶) (هغه د ستوني ډاکټر ته لاړ، ځکه چې مری يې خوږېدې . ډاکټر ده ته ښې ګولۍ ورکړې.
- ۷) (د غره پر سر مې له جانان سره يوه کيږدۍ جوړه کړه .
- ۸) (ما ډنډ ته يو څو ټوټې وچه ډوډۍ وشړله، چې هيلۍ يې وخوري.
- ۹) (ډېرې زارۍ مې ورته وکړې، خو زما خبره يې ونه منله.
- ۱۰) (پر هغه باندې زما گېډۍ گېډۍ سلامونه وایه.
- ۱۱) (په پښتو ژبه کې ډېرې خوږې لنډۍ پيدا کېږي .
- ۱۲) (د ميوند ملاله به زموږ په زړونو کې ژوندۍ وي.
- ۱۳) (دومره يوه ښکلې او کوچنۍ نجلۍ ما بل چېرته تر اوسه نه وه ليدلې.
- ۱۴) (هغه لومړۍ شمېره بيا راوښيه.
- ۱۵) (زموږ پروژه بريالۍ شوه.

ئ - همزواله يا (ay):

- دا په کړونو(فعلونو) کې راځي، چې کړند (فاعل) يې دويم کس ډېرگړی (تاسو) وي او د پوښتنې په بڼه وي، لکه:
تاسو څه کوئ؛ هلکانو تاسو کله راغلي؟
 - همدارنگه همزواله (ئ) په بوليو (امرونو) کې راځي، چې ډېرو تنو ته وي، لکه : ماشومانو راځئ ډوډۍ وخورئ؛ ملگرو دلته راشئ او کېنئ
- يادونه : همزواله (ئ) هېڅکله د ويي (لغت) په منځ يا پيل کې نه راځي.

بېلگې :

- ۱ (گرانو هېوادوالو راځئ، چې په گډه سره خپل هېواد اباد کړو.
- ۲ (وروڼو! مهرباني وکړئ، څوړ مه کوئ او غلي کېنئ.
- ۳ (تاسو چې کله راوړسېدئ، نو ماته زنگ ووهئ.
- ۴ (ښوونکي خپلو زده کوونکو ته وويل "غلي شئ او ښه غوړ ونيسئ"!
- ۵ (ټول راشئ او له ما سره په دې کار کې مرسته وکړئ!
- ۶ (احمده، اتله او پاڅونه، تاسو چېرې تللي وئ؟
- ۷ (هلکانو، تاسو ولې دلته بې له پرېښې (اجازې) راغلي؟ بل ځل ته بايد پوښتنه وکړئ او اجازه واخلي.
- ۸ (پلار " بچو تاسو لږ دلته راشئ، زه څه درته ويل عواړم ". !

نرمه ی او که اوږده ی:

- ننگيال يو ډاکټر دی او د دۀ نسخه يوه بنوونکې/ بنوونکې ده .
- نن له موږ کره پاتې/ پاتې شه.
- اباسينه، ژوندی/ ژوندې اوسې.
- ته ولې دلته راغلې/ راغلی؟
- اجمل دلته نه دی/دې راغلی/راغلې.
- بناغلی/ بناغلې ځلاند په بنوونځي کې يو بنوونکې/بنوونکې دی .
- نجيب يو غښتلی/ غښتلې سړی/ سړې دی.
- هغه ډېرې خبرې/خبرې کړې/کړی دي.
- اوږده ی هغه يا ده، چې لاندې/لاندی باندې/ باندی ټکي لري.
- هغه موږ ته غوږ نه و نيولی/ نيولې.
- پسرلی/ پسرلې هغه څپرکی دی/دې، چې گلان پکې/ پکی راشنه کېږي .

نرمه ی او که لکۍ واله (بڅینه) ی:

- بنوونځی/ بنوونځی د رڼا کور دی.
- هغه لومړی/لومړی خبره بیا تکرار کړه!
- تا د لوړو زده کړو لپاره کوم پوهنځی/پوهنځی غوره کړی/کړی دی.
- راځئ، چې ډوډی/ ډوډی وخورو!
- هغه ډېر خواشینی/ خواشینی شو.
- هغه ډېر خوابدی شو، چې کله یې د خواشینی/خواشینی خبر ترلاسه کړ.
- گلالی/گلالي بنکلي نجلۍ/ نجلۍ ده.
- دا یوه سپینه زمري/ زمري ده.
- پسرلی/ پسرلی هغه څپرکی دی، چې گلان پکې راشنه کېږي.
- ماته لږه پسرلنۍ/ پسرلنۍ مېوه راوړه.
- پورتنۍ/ پورتنۍ کتاب او پورتنۍ/ پورتنۍ کتابچه راکړه.

لکي والہ ي او کہ همزوالہ ئ:

- راشي/راشي، چي مري/مري وخورو.
- تاسو دلته خه کوي/کوي؟
- په نري/نري کي ډول ډول پښتونه (نژادونه) ژوند کوي.
- زما په بي خبري/خبري کي يي دغه کار وکړ.
- دا ليکنه بايد تاسو ټول ولولي/ولولي!
- مهرباني وکړي/وکړي، دلته کښي/کښي!
- د ده کور په هره کوټه کي يوه ستره غالي/غالي پرته ده.
- پر دې وړو کي سپک دومره ستره لاري/لاري نه شي تللي.
- د هغه لور لکه چي ناروغه ده .ډېره نري/نري برېښي .

د - دې - ده - دی - دي

د :

د: ټول يا ملکيت سربل (preposition) دی، چې د انگرېزي له of سره سمون خوري .

بېلگه:

د احمد کور په هغه کوڅه کې دی.

زه د هغه ورور یم.

دې :

يو اړيکنومخړی (relative pronoun) دی، چې يوې کړنې ته اشاره کوي، چې د دويم کس يوگړی (ته) you / لخوا ترسره شوې وي يا پخپله د "ته" you/استازيتوب کوي. همدارنگه "دې" بنځينه ځاني نومخړی دی، چې په تېرمهال کې کارول کېږي. سربېره پر دې "دې" د نغوټې (اشاري) نومخړي په توگه کارول کېږي .

بېلگې :

- دا دې ولې وکړ؟ (يانې تا دا کار ولې وکړ)
- د دې سيمې خلک ښه نه دي (دلته د اشارې نومخړی)
- دې ماته وويل، چې راشه (دې يانې کوم ښځينه وگړي)

ده:

دا په دوو بېلابېلو معناوو کارول کېږي:

لومړۍ: د (ول) پارسي: بودن او انگرېزي (be) ښځينه بڼه ده. لکه: ښځالۍ درنه ده .
دويمه: په تېرمهال کې د "هغه" (نرينه بڼه) پر ځای راځي. لکه: ده ماته وويل، چې راشه.

دی:

دا د "ده" په څېر په دوو بېلابېلو معناوو کارول کېږي:

لومړۍ: د ول (پارسي بودن او انگرېزي be) نرينه بڼه ده. لکه: احمد تکړه هلک دی.

دويمه: په اوسمهال کې د "هغه" (نرينه بڼه) پر ځای راځي. لکه: دی دلته نه راځي.

دي:

د ول (پارسي بودن او انگرېزي be) نرينه او ښځينه بڼې ډېرگړی (جمع) لپاره:

- ۱ (ډېر هلکان راغلي دي
- ۲ (ډېرې ښځې راغلې دي
- ۳ (هغوی خوښ دي

دې - دی - ده - دي تمرین: سمه بڼه په نښه کړئ!

- دوی راغلي دي/دی او ښه خوشاله دي/دی.
- گلالی خواشینی دي/ده.
- احمد ښه هلک دی/دې. له نورو سره جنگ نه کوي.
- دا خبره دي/دي څه لپاره وکړه؟
- په انځور کې محمود دی/دې او په خوا کې یې ورسره لونه ناستې دي/دی.
- دا خبره یې نه ده/دې کړې.
- اوس اوږی دی/دې، نو گرمي ډېره ده/دې.
- که دي/دي خوښه وي، نو هلته به لاړ شو.
- دا زما ملگري دي/دې. یو احمد نومېږي او بل اتل.
- په دي/دي اړه ستا څه لید دی؟

په کومو حالتونو کې د نرينه او ښځينه نومونو ښې او نومخري

ضميرونه) لږ بدلېږي؟

لکه ۍ پرې اوږې يا ه پرې او يا هم ې/ي پر و .

"د" سربل (حروف پشين/preposition)

ياد سربل تول يا ملکيت څرگندوي او د نرينه يا ښځينه نومونو ښه بدلوي، که هغه يوگړی (واحد) وي او که ډېرگړی (جمع).

بېلگې:

- د ژمي ساړه هر څوک نه شي زغملی . (دلته ژمی پر ژمي بدل شوی، داځکه چې "د" سربل يې مخته ولاړ دی)
- د دغې ونې پانې لا شنې شوې نه دي. (دلته ونه پر ونې بدل شوی، داځکه چې "د" سربل يې مخته ولاړ دی)
- د هغې ښايست بېساری دی . (دلته هغه، چې ښځينه نومخري دی، پر هغې بدل شوی، دا مخته يې "د" ولاړ دی)
- د ډېرو سړيو په اند ښځې کم ارزښته دي. (دلته سړي، چې د سړی جمع ده، پر سړيو بدل شوی، دا چې "د" سربل يې مخته ولاړ دی)
- نن د مورنيو ژبو نړيواله ورځ ده . (دلته مورنی ژبې پر مورنيو ژبو بدل شوی، دا چې "د" سربل يې مخته ولاړ دی)

يادونه :په ډېرگړي) جمع (کې د ښځينه او نرينه نومونو ښې دواړه پر" و " بدلېږي، لکه څنگه چې په وروستيو دوو جملو کې راغلي.

"ته" سربل (انگرېزي to) :

دا يو مفعولي سربل دی، چې لوری څرگندوي.

دا هم د "د" په څېر د نرينه يا بنځينه نومونو بڼه بدلوي، که هغه يوگړی (واحد) وي او که ډېرگړی (جمع).

بېلگې:

- دغې ونې ته اوبه ورکړه ! (دلته ونه پر ونې بدللهشوي ده، دا ځکه چې "ته" سربل يې شاته ولاړ دی. که چېرې دغه جمله کې د ډېرو ونو خبره يادونه وکړو، نو بيا "ونې" پر ونو يانې په "و" پای ته رسېږي، څنگه چې مې د لومړي اکر په اخر کې وکړه).

- ننگيالي ته مې وويل، چې راشه. (دلته ننگيالي پر ننگيالي بدل شوی، دا ځکه چې "ته" سربل يې شاته ولاړ دی)

- هغې ته ورشه. (دلته هغه (بنځينه بڼه) پر هغې بدل شوی، او لامل يې دا دی، چې "ته" سربل يې شاته ولاړ دی)

تېرمهال:

په تېرمهال کې هم د نرينه او بنځينه نومونو بڼې او نومخړي بدلېږي.

بېلگې:

اوسمهال: زمری غرخنی خوري.

تېرمهال: زمري غرخنی وخوره (دلته زمری پر زمري بدل شوی)

اوسمهال: نجیبه کالي مینځي.

تېرمهال: نجیبې کالي ومینځل. (دلته نجیبه پر نجیبې بدل شوی)

اوسمهال: هغه (بنځينه چې وي) اوبه څښي.

تېرمهال: هغې اوبه وڅښلې. (دلته هغه پر هغې بدل شوی)

<< له نورو سربلونو سره هم د نومونو ټپې بدلېږي. لکه:
 تر، تر پورې، په.. کې، لپاره، ترشا، تر لاندې، تر منځ. خو ما د
 دوو ډېر کارېدونکو سربلونو، يانې "د" او "ته" شننه وکړه.

کړاو (تمرین): سمه ټپه په نښه کړئ!

- د دغه سپړی/سپړي په اړه دې څه نظر دی؟
- هغې/ هغه ښځې/ښځه ته ووايه، چې دلته راشي.
- زمري/ زمري یو لوی غرنی غویی ونيوه او ویې خوړ.
- هغه د خوشالي/ خوشالي پر مهال هم خوابدی ناست وي.
- په اوږي/ اوږی کې دلته دومره گرمي نه وي.
- د ژمي/ ژمی لپاره تاوده کالي وپېره.
- گرم ننگيال و، خوږه یې پر بريالي/ بريالی واچوله.
- دغې ځمکې/دغه ځمکه ته پر سم وخت اوبه ورکوي.
- توريالي/ توريالی نن په سيالی کې ماته وخوړه.
- زه تر یوه بجه/یوې بجې پورې بوخت یم.
- هغه له نجیبه/نجیبې سره ښار ته لاړه.
- په پسرلی/ پسرلي کې گلان راشنه کېږي.

"د" او "له" سربلونه :

ډېر خلک “د” د “له” پر ځای او “له” د “د” پر ځای کاروي. د ژبډوديز (گرامري) ليدلوري له پلوه دواړه په بېلابېلو معناوو او په مختلفو ځايونو کې کارول کېږي.

لومړی بايد دا ياد شي، چې سربل څه معنا لري. سربل هغه ويی يا کليمه ده، چې ډېری د نومونو مخ ته راځي او د لوري او ځای معلومات ورکوي: د، له... سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په... کې، له، باندې، تر منځ... .

(د) د تول يا ملکيت سربل (preposition) دی، چې د انگرېزي له of سره سمون خوري. بېلگه:

- د احمد کور په هغه کوڅه کې دی.
- د دې واټ نوم باچا خان دی.

د اړيکه هم بڼي:

- ننګيال د هغه ورور دی .
- د هغه مور ناروغه ده.

"له" په څو حالتونو کې راځي، خو په ټوليز ډول لوری يا پلو څرګندوي . سربېره پر دې ياد سربل د مهالي، ځايي او اړيکې/تړاوي کړول (قيد

adverb/ په توگه کارول کېږي. همدارنگه يو لامل او يوه استثنا هم څرگندولی شي.

د لوري څرگندونه :

- له ... څخه : هغه له کابل څخه راغی.
- له ... خوا : باد له دغې خوا راځي .

د ځانگړي ځای څرگندونه:

- د .. له سره : د غره له سره ټول ښار لیدل کېږي.
- د .. له پاسه : د بام له پاسه د باران د څاڅکو غږ اورېدل کېږي.

د ځانگړي مهال څرگندونه:

- له ... وروسته : له غرمې وروسته راشه.
- له ... راهیسې : له ۲۰۱۰ کال راهیسې زه په کابل کې ژوند کوم.

د اړیکې/تړاو او اړوندتوب څرگندونه:

- له ... سره : زه له هغه سره ښار ته ځم.
- له ... سره سم : له ژمنې سره سم مې دغه کار تر سره کړ.
- له ... سره سره : له ډېرو خوږو سره سره دی ښوونځي ته لاړ.

د لامل/کبل څرگندونه :

- دی د ناڅاپي پېښېدونکې ناروغۍ له لامله ومړ.
- د زده کوونکو د ځور (شور) له کبله ښوونکی له ټولگي (کلاس) لاړ.
- ستا له لاسه ټول کارونه خراب شول.

د استشنا څرگندونه :

• له ... پرته : له دې پرته بله حللار نشته.

په ځينو ويناوو يا کړونو کې لکه :

• له څه لاس اخيستل

• له کاره وتل

• له ياده وتل

• له چا بد راتلل

تمرین : سمه بڼه په نښه کړئ!

۱ (زه پرون د امريکې نه راغلم.

۱ (زه پرون له امريکې څخه راغلم.

۲ (لوبغاړي توپ له دغې خوا راوشاړه.

۲ (لوبغاړي توپ د دغې خوا نه راوشاړه.

۳ (دا د دوی کور دی.

۳ (دا له دوی کور دی.

۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.

۴ (الوتکې د وارو د پاسه الوزي.

۵ (له يو کال راهيسې مې ته نه يې ليدلی.

۵ (د يو کال راهيسې مې ته نه يې ليدلی.

۶ (د غرمې نه وروسته درسره وينم.

۶ (له غرمې وروسته درسره وينم.

۷ (زه د خپلو ملگرو سره په چکر ځم.

۷ (زه له خپلو ملگرو سره په چکر ځم.

۸ (د دغه کتاب نه پرته، نور مې نه خوښيږي.

۸ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خوښيږي.

کړ اوړون (فعلي گردان/ conjugation)

په پښتو کې هر کړ (فعل) په لام "ل" پای ته رسېږي.

نومخړی (ضمير).....پای:

زه	م	لکه: زه ځم
ته	ې	لکه: ته ځې
هغه	ي	لکه: هغه ځي
موږ	و	لکه: موږ ځو
تاسو	ئ	لکه: تاسو ځئ
هغوی	ي	لکه: هغوی ځي

يادونه:

هغه کړونه، چې په "ول" پای ته رسېږي، لکه خوښول، کول او داسې نور،

د هغوی اوړون "موږ" نومخړي لپاره په دوو "و" راځي

بېلگه:

- موږ خوښوو
- موږ کوو

کړ اوړون تمرین:

لاندېني کړونه خپلو نومخړو سره سم واپړئ:

کول:

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

نیول:

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

تلل :

زه:

ته:

هغه:

مور:

تاسو:

هغوی:

رسېدل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

مینځل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

لرل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

د بېگانو کومه بڼه په لاندېنيو بېلگو کې سمه ده؟

گرانو لوستونکو، په دې درس کې تاسو ته يو تمرين برابروو، چې د ټولو بېگانو سمه کارونه زده کړئ. لاندېني متنونه زما لخوا ژباړل شوي کيسې دي، چې ټولې بېگانې پکې کارول شوې دي. تاسو بايد هڅه وکړئ، چې په نښه سويو ويونو کې سمه بڼه په گوته کړئ.

سم ځوابونه يې د کتاب په وروستيو پاڼو کې ترلاسه کولي شئ.

لومړۍ کيسه :

يو وخت يو هلک و، چې/چي شپون و او د مېړو رمه يې/يې بوله او څارله. يوه ورځ دغه هلک له ډېرو/ډيرو څارلو سترې/سترې شو او زړه يې/يې تنگ شو، نو يوه انده(مفکوره) يې/يې ذهن ته ورغله، چې/چي راځه، دا کليوال د يوې/يوي ټوکې په موخه په يو چل و غولوم. ده په لوړ غبر دا چيغې/چيغي وهلې " :اې خلکو مرسته وکړئ/وکړی، لېوه راپسې/راپسي دی، لېوه راپسې/راپسي دی/دی".

کله چې/چي يې کليوالو غبر واورېد، نو په بيره يې هلک ته ورمندې کړې/کړي. کليوال چې ورورسېدل/ورورسېدل او له ده يې وپوښتل چې لېوه چېرته/چيرته دی/دي.

دی/دې خټ خټ له خندا ورته شين شو او ورته وبې ويل، چې تاسو ټول وغولېدئ/وغولېدئ او ما هسې/هسي تېر/تير اېستلئ.

څو ورځې/ورځي وروسته دغه شپون هلک دغه چل بيا تکرار کړ او د مرستې/مرسته غوښتو نارې يې پيل کړې. کله چې کليوال په چټکۍ/چټکۍ مرستې/مرسته غوښتو نارې يې پيل کړې.

سره ورته راورسېدل او ويې ليدل/لېدل، چې دغه هلک دوی/دوی بيا وغولول، نو ډېر/ډير ورته په ځاځ (غوسه) شول.

يو څه مېش (وخت) وروسته يو لېوه ددغه هلک رمې/رمي ته راگډ شو او دده پر مېرو بې برید/برېد وکړ. شپون هلک له ډاره د کلي/کلی پر لوري منډې وکړې او د مرستې چيغې يې ووهلې/ووهلي. دا ځل يې کليوالو داسې انگېرل، دغه هلک به ورسره بيا د تېرو/تيرو دوو ځلو په څېر يو چل کوي/کوی، نو ورنغلل. کله چې هلک کلي/کلی ته راورسېد او کليوال يې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره يې په گډه ورمندې کړې. هغوی/هغوی چې ورسېدل، نو مېرې/مېرې ټولې/ټولي مېرې/مېرې پرې/پرې وې.

پند: يو څوک چې ډېر ځله دروغ ووايي/ووايي، نو رښتيا خبره يې هم دروغ گڼل کيږي/کيږي. سرچينه: اسلامي موقعو شبکه - د پند کيسې

دويمه کيسه:

يوه ورځ يو ځوان سړی/سړي د ښار په منځ کې/کي ولاړ و او خلکو ته يې ويل، چې/چې دی په دغه سيمه کې/کي تر ټولو ښکلی/ښکلې زړه لري/لری. ډېر خلک ورته راتول شول او د دغه سړي/سړی زړه يې ستاينه، ځکه چې بشپړ و. نه پکې/پکي ټکي ول او نه پکې/پکي کومې تېروتنې/تېروتنې برېښېدې. دوی/دوی ټولو دده اند تاييد کړ او دا يې ومنله، چې دومره ښکلی/ښکلې زړه يې تر اوسه چېرته/چيرته نه و ليدلی. نوموړي/نوموړی ځوان په دې/دي شېبه/شيبه ډېر وياړ وښود او ځان يې لا ښايه. په ناڅاپي ډول په دېلارغه (لحظه) يو زوړ سړی په دې خلکو کې/کي رانښکاره شو او دې ځوان سړي/سړی ته يې وويل " ستاسو د زړه ښايست دومره نه

دی/دي لکه زما د زړه چې/چې خومره دی/دي "نوموړي/نوموړی ځوان او هغو نورو خلکو ددغه بوډا سړي زړه ته ځير شول. هغه (د زوړ سړي زړه) سخت گړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې ځينې/ځينې وړې/وړې برخې/برخې ليرې شوې وې/وي او ځينې/ځينې نورې زړې/زړې تشې په نورو نوکې يو پوښول شوې/شوي وې/وي. خو هغوی/هغوی سره سمون نه خوړ او ځينې/ځينې گوټونه (کونجونه) يې شلېدلې/شلېدلې ول. همداراز يې زړه ځينې/ځينې دچې (وړې کندی) درلودې .

خلکو په ځير ځير ورته وکتل او له ځانونو سره يې دا اندل (فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنگه داسې انگېرلی شي، چې دده زړه د هغه ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلی دی.

دغه ځوان سړي په دې/دي شېبه دغه بوډا سړي پورې/پوری وخنډل او ورته ويې ويل :چې ټوکه خو به نه کوې/کوي، تاسو څنگه خپل زړه زما له زړه سره پرتله کوئ/کوی. ستاسو خو گډوډ او له داغونو ډک دی/دي او زما هغه کامل دی/دي.

زوړ سړي ځواب ورکړ :هو ستاسو زړه روغ او بشپړ ښکاري، خو هېڅکله/هېڅکله به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم .زما د زړه هر داغ د يوه انسان لپاره دی، چاته چې ما مينه/مېنه ورکړې .زه مې/مي له زړه يوه ټوټه راغوخوم او دوی/دوی ته يې ورکوم او کله نا کله دوی/دوی هم ماته د خپلو زړونو ټوټې/ټوټې راکوي، چې زما د زړه دا تشې ډکې/ډکي کړي .خو دا چې سم نه ورسره جوړېږي/جوړېږي، نو ځينې/ځينې څنډې يې ځيگې/ځيگي وي .زه هغه بيا هم اړزم، ځکه چې ماته هغه مينه رايادوي، چې موږ به له يو بل سره وېشله/ويشله. کله نا کله مې ځينو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له دې/دي چې

دوی یې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه مې/مې لږې/لږي کندی او دچې هم لري. مینه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو معنا هم وي .

که څه هم دغه پرهارونه لا تازه دي/دی او خوږپړي/خوږیږي، بیا هم ماته خپله مینه/مېنه ریاډوي، چې هغو وگړو سره مې/مې لرله. زه هیله/هېله لرم، چې یوه ورځ به دوی/دوئ بېرته راشي/راشی او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي. زاړه ورپسې/ورپسې زیاته کړه: ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې اړه (اصلي) ښکلا د یو زړه څه ته وایي/وايي؟

هغه ځوان سړی غلی ولاړ و او پر مخ یې اوښکې رابېږدې/رابهېږي. هغه دې بودا ته ورنژدې شو او له زړه یې یوه ټوټه راوشکوله او دې بودا سړي ته یې ورکړه، چې لږ تر لږه یې یوه تشه ورډکه کړي .

کله یو واو او کله دوه واوونه ؟

هغه کړونه ، چې " ول " پای ته رسېږي، لکه کول ، خوښول ، نیول او داسې نور، له هغوی راوتلي کړند (فاعل) نومونه په دوو " و " لیکلی کېږي لکه: کوونکی ، خوښوونکی ، نیوونکی

هغه کړونه، چې یوازې په " ل " پای ته رسېږي (ویل، شتل، لوستل) له دوی راوتلي کړند نومونه په یو " و " لیکل کېږي لکه : ویونکی ، شنونکی ، لوستونکی

تمرین :

- سمه بڼه پکې په نښه کړئ!
- ١ (کوونکي/ کونکي
 - ٢ (ښوونکي/ ښونکي
 - ٣ (نيوونکي / نيونکي
 - ٣ (شنوونکي/ شنونکي
 - ٤ (خپروونکي/ خپرونکي
 - ٥ (لپروونکي / لپرونکي
 - ٦ (هپروونکي / هپرونکي
 - ٧ (منونکي/ منوونکي
 - ٨ (پپروودونکي/ پپروودونکي
 - ٩ (پلوورونکي/ پلوورونکي
 - ١٠ (اخيستونکي/ اخيستونکي
- لاندېني کړونه نومونو ته واړوئ :
- لکه څرگندول -کړ ← څرگندوونکي
- کړ نوم
- خوښول
- لرل
- زده کول
- وژل
- ليدل

لنډ توپيرونه

نارینه او نرينه توپير :

نارینه .. نوم دی، چې سړي ته ويل کېږي
نرينه ستاينوم دی او د سړي اړوند معنا ورکوي
بېلگې :
يو څو نارينه راوغواړه.
دا کار د ناریناوو نه دی.

دا نرينه جامې نه دي، بلکې ښځينه (دلته نرينه يو ستاينوم دی، چې جامو ته
نغوته (اشاره) کوي
احمد يو نرينه نوم دی (دلته نرينه احمد ته نغوته کوي)

زدکړه او زده کړه توپير:

زدکړه: دا د نوم په توگه کارول کېږي او د تعليم معنا ورکوي
زده کړه: دا د زده کولو، چې کړ (فعل) دی، امري بڼه ده او هم يو تن ته د امر
کولو مانا لري.
بېلگې

په مورنۍ ژبه زدکړه کول د هر انسان حق دی. (دلته د تعليم معنا ورکوي)
که نورو هېوادونو ته تلل غواړې، نو انگرېزي ژبه زده کړه. (دلته د کړ په توگه)

ځان ته او ځانته توپير :

ځان ته /ځانته: که (ته) وستړل و، نو بېل دی لکه :زه ځان ته وایم /ځان ته
مې جامې جوړې کړې /هر څوک ځان ته رمبي وهي /ته ځان ته کمپاين کوي

خو هله ورپسې د وروستاړي غوندې نښلي، چې په گډه قيد جوړ کړي او د يواځې (تنها، گونښی) مانا ولری، لکه:

احمد په کور کې ځانته دی / ولسمشر د درغلی ضد مبارزه کې ځانته دی / زه ځانته (يواځې) راغلم/ هيڅوک يو هېواد ځانته نه شی ابادولای/ ما دا کنده ځانته ډکه کړه.

ما دا کوټه ځان ته (د ځان لپاره) جوړه کړه.
 ما دا کوټه ځانته (په يواځې ځان) جوړه کړه

يوازې – يواځې:

يوازې: فقط/ صرف only

يواځې: تنها/ گونښی alone

کليزه – کاليزه :

کليزه: جتتري calendar

کاليزه: سالروز anniversary

پيل – پېل:

پيل: شروع start

پېل: دقيقه minute

ښايي – ښايي:

ښايي: د ښوولو اوږون دی په اوسمهال کې- د درېيم کس لپاره (هغه ښايي)
 ښايي: يو کړول (قيد) دی، چې د “کېدای شي” يا گوندې معنا ورکوي (ښايي زه دا کار وکړم)

اوس - وس :

اوس: همدا مهال /now

وس: توان / ability

زه - ځه:

زه: لومړی تن واحد /i -me

ځه: د “تلل” امری بڼه یوه کس ته (ځه ، هلته لار شه)

پرځه - پرېښه:

پرځه = شېنم

پرېښه = خورا لویه ډبره

پښه - پځه :

پښه :د بدن هغه لاندېنۍ برخه چې ورون پرې ولاړ وي او پځه ګوتې لري.

پځه :د پوځ بڼځینه بڼه

ورونه - ورونه:

ورونه :د وړ ډبرګړی (جمع) دروازي

ورونه :د ورور ډبرګړی

(په) او (پر) توپير :

دا دواړه سرېلونه (prepositions) حرف پېشين (دي، چېپه بېلو ځايونو کې له بېلو ماناوو سره کارول کېږي.

پر:

لومړۍ حالت :

د انگليسي on او د پارسي " بالای " سره سمون خوري.

- زما کتاب پر مېز (باندې) پروت دی.
- هغه خپل شخولی (بکس) د تونۍ پر سر اېښی دی.

دويم حالت :

د نېټو څرگندولو لپاره راځي.

- هغه د کب مياشتې پر ۱۸ مه زيږېدلی دی

درېيم حالت :

لاملونو څرگندولو لپاره راځي.

- احمد يې پر څه وواهه؟

څلورم حالت:

تړاو يا اړوندتوب څرگندوي.

- زه د پښتو پر پنځه يې گانو يوه ليکنه کوم.

"پر" په ځينو لنډو ويناگيو کې راځي لکه:

د ..پر بنسټ، ورځ پر ورځ، گام پر گام، پر چا وياړل...

په:

لومړۍ حالت :ځای څرگندوي

- زه په کور کې يم .
- ننګيال په ښار کې اوسېږي.

- دويم حالت: مهال يا وخت څرگندوي.
- زه په ۲۰۰۲ کال کې کابل ته راغلم .
 - په تېره مياشت کې هغه کور ته لاړ.

"په" په ځينو لنډو ويناوو کې راځي لکه :

په دې اړه، په دې ډول...

پر & په تمرين :

- ۱ (د بام په/پر سر يې کاشمالي کرلي دي .
- ۲ (هغه په/پر دې اړه له چا سره نه غږېږي.
- ۳ (په/پر دې موضوع ستا اند څه دی؟
- ۴ (په/پر راتلونکې اوونۍ کې راشه.
- ۵ (د دروانې مياشت په/پر ۲۶ يمه به درشم.
- ۶ (تاسو په/پر څه له ما خوابدي ياست؟
- ۷ (خپل شخولۍ (بکس) دې په/پر ځمکه باندې مه پرېږده.
- ۸ (زه د لغمان په/پر لوري ځمه.

د په کې / پکې توپیر :

په ..کې:

"په کې" یو سربل (preposition) دی، چې یو ځای څرګندوي، چې د "چېرته" پوښتنې ځواب وایي. دغه ویی د انګرېزي له in او د دري له "در" سره سمون خوري.

بېلګه :

- زه په کور کې یم.
- احمد په ښوونځي کې دی .
- ننګیال په ښار کې ژوند کوي.

پکې :

پکې یو کړل (قید) دی، چې درې بېلابېلو حالتونو کې راځي :
۱: یو ځای څرګندوي او له یو ځای سره د اړیکې په توګه کارول کېږي. دغه ویی د انګرېزي له inside سره سمون خوري .

بېلګې:

- ماته هغه کلی خوند راکوي، ځکه چې جانان پکې اوسېږي
- هغه کوټه، چې زه پکې ناست وم، ډېره لویه وه.

۲ : پکې "یوې کړنې ته د نغوټې) اشارې (کړل په توګه کارول کېږي.

بېلګې:

- احمد په انګرېزي کې تکره دی، خو ورور یې پکې ستونزې لري
- هغه څه، چې زه پکې کمزوری یم، سوکوهنه ده.

۳ : پکې "کله نا کله د * په اړه *مانا ورکوي.

بېلګې:

- زما خو دغه خبره خوښه شوه. تاسو پکې څه وایاست .

يادونه :

سرېلونه په دوو ډولو وي :
يو خپلواکي وي لکه په، پر، له
بل ناخپلواک وي، چې يواځې نه کارول کېږي لکه څخه، سره، کې... .

په خپله / پخپله توپير:

په خپله يو نومخړی دی، چې څښتنوالی/تول څرگندوي او د څيز/شي ښځينه
بڼې لپاره راځي لکه: په خپله خاوره سوله غواړم؛ احمد په خپله کوټه کې
ناست دی؛

پخپله هم يو نومخړی دی، چې د يوکړند(فاعل)په توگه کارول کېږي .دغه
ويی د انگرېزي له oneself سره سمون خوري.
بېلگې: زه دغه کار پخپله کوم؛ احمد پخپله دلته راغی.

تمرین :

- په خپله/پخپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وگړي حق او رښته ده.
- له ما څکه غوښتنه وکړه، دا چې په خپله/پخپله يې نه غوښتل.
- هغه په خپله/ پخپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مينه کوي.
- په خپله/پخپله خوله دې وويل، بل چا نه.
- په خپله/پخپله يې دغه کار هم کولی شو، خو د لتوالي له کبله يې پر خپل ورور وکړ.
- دغه ستونزه يوازې ته په خپله/پخپله حلولی شي .
- که په خپله/پخپله خوښه دلته راشي، نو غوره به وي.
- څوک چې په خپله/ پخپله ژبه نه شي غږېدای، نو داسې دی لکه يو بې اروا بدن.
- لومړی يې څه نه ويل، خو بيا يې پخپله/په خپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړی دی.
- هغه ماته وويل، چې زه درېسې درځم، خو زه پخپله/په خپله ورغلم.

د په خوا / پخوا توپير:

- په خوا يو ځايي کړؤل دی، چې يو لوری يا ځای څرگندوي.
- زه د خپل ملگري په خوا کې ناست يم.
- که په دې خوا راغلې، نو ښه به وي.
- پخوا يو مهاليز کړؤل دی، چې تېر شوی وخت څرگندوي او د انگرېزي له in the back days او د پارسي له " قبل " سره سمون خوري.
- پخوا به خلکو دغه کار نه کاوه.
- د پخوا په څېر ښه کار نه کوي .

په خوا او پخوا تمرين :

- دا خبره يې ماته پخوا/په خوا کړې وه.
- زه د خپل ملگري په خوا/پخوا کې کېناستم.
- پخوا/په خوا به خلکو داسې کول، خو اوس يې دغه کار پرېښی دی.
- هغه تل د خپلې مينې په خوا/ پخوا کې اوسېدل غواړي.
- که په خوا/پخوا دې دې ويلي وای، نو وژلی به يې وای .
- دا ښار ډېر بدل شوی دی . د په خوا/پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
- که زموږ په خوا/پخوا راغلې، نو د يو سلام لپاره راشه.
- په خوانۍ/پخوانۍ کيسې پرېږده - نوې خبرې وکړه!

د له خوا / لخوا توپير:

د ډېرو په اند به دواړه کوم مانيز توپير و نه لري، خو ليکدوديز توپير د ژبډوديز/گرامري ليدلوري له پلوه دواړې بېلې ماناوې لري.

له خوا: «له» سربل د خوا (طرف/لوري) بدرگه کوي. ياد سربل لوري څرگندوي، نو له دې جوتپيري، چې «له خوا» د لاندنيو وييکو(کليمو) هممانيزونه دي: له طرفه/ له پلوه/ له لوري

بېلگې:

- گنې پروژې د نوي وزير له خوا لگيا دي تر سره کېږي.
- دا کار دهغه له خوا تر سره خوا شو.

لخوا: دا يو سربل دی، چې په مجهوله بڼه (passive case) کې راځي او د يوې ترسره شوې کړنې کړند (فاعل) څرگندوي، چې په انگرېزي کې ورته by وايي.

بېلگې:

- گن شمېرگتورې پروژې د نوي وزير لخوا لگيا دي تر سره کېږي.
- دا کار دهغه لخوا وشو

تمرين:

۱. که زما له خوا/لخوا مرستې ته اړتيا وي، نو چمتو يم.
۲. زما له خوا/لخوا دې تاسې ټولو ته مبارک وي
۳. دا زما له خوا/لخوا يوه تېروتنه شوې ده.
۴. دا پرېکړه د ولسمشر له خوا/لخوا شوې ده.

۵. په ښوونځي کې د مدير له خوا/لخوا د موبایل بنديځ يوه اندېښنه تر سره شوه.
۶. باد له دغې خوا/دغې لخوا راغی.
۷. له يوې خوا/يوې لخوا ډېرې گټې لري.
۸. دا زما له خوا /لخوا تاته ډالۍ.

د چېرې / چېرته توپير:

چېرې يو لوری/ خوا/اړخ څرگندوي .
کړونه (فعلونه) لکه تلل، روانېدل، منډه وهل، الوتل ... لوری
څرگندوي، نو له " چېرې " سره بايد وکارول شي.
بېلگې:

- احمد چېرې ځي؟ (ځي د تلل کړ اوږون دی)
- زه چېرې روان يم .

چېرته يو ځانگړی ځای څرگندوي، چې پکې يو څه شتون لري.
کړونه لکه ول (دی، يم، ده...) ، اېښودل، ځملاستل، اوسېدل ... يو
ځای څرگندوي، نو له " چېرته " سره بايد وکارول شي.

بېلگې :

- اتل چېرته دی؟
- کتاب دې چېرته اېښی دی؟
- هغه چېرته ملاست دی؟
- تاسو چېرته اوسېږئ؟

تمرين :

- بلاله ته اوس چپرته/چپرې اوسپرې؟
- ته چپرته/چپرې تللی وې، زه درپسې گرځېدم.
- چپرې/چپرته روان يې؟ که ښار ته ځې، نو زه هم درسره ځم.
- هر چپرته/ چپرې چې وې، خوشاله اوسې.
- زه چې هر چپرته/چپرې تلل وغواړم، نو ځم.
- زويه وگوره، چې ستا پندوسکي چپرته/ چپرې پروت دی. څوک به يې درنه پټ کړي.
- زه په کټ کې ځملم او ته چپرته/چپرې ځملي، په کټ کې يا پر ځمکه.
- هغه چپرې/چپرته لار؟ ماته يې هېڅ ونه ويل.
- تاسو چپرته/چپرې پاتې کېږئ؟
- خدای خبر، چې هغه به چپرته/چپرې پټ وي. هېڅ يې نه شم پيدا کولی.

د هم داسې / همداسې توپير:

همداسې:

يو کړوليز عبارت دی چې د يو اکړ يا کړنې د څرنگوالي په پار کارول کېږي .
کېدای شي په هر جمله کې يوه ځانکړې مانا رامنځ ته کړي.

- ته همداسې ښه يې.
- دا همداسې سم دی.
- هغه همداسې لگيا و کار يې کاوه.
- هو، همداسې ده.

The way it is/was له دغو غونډلو دې پايلې ته رسېږو چې د همداسې ژباړه ده.

You are good the way you are.

It is correct/right the way it is.

He was working the way he was.

Yes, it's so/indeed!

هم داسې:

يو کړول / کړوليز عبارت دی چې د همغږۍ په پار کارول کېږي.

- ما ته هم داسې ښکاري چې هغه ښه سپری دی.
 - ته هم داسې نااشنا خبرې کوې سپری پرې نه پوهیږي.
- له دغو غونډلو دې پايلې ته رسېږو چې د هم داسې ژباړه as well/too ده .

هم داسې او همداسې تمرين:

- ماته يې هم داسې / همداسې يوه خبره وکړه.
- هغه ته يې هم داسې / همداسې يو کارت ورکړ .
- همداسې / هم داسې نه ده . تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
- ما لومړی هم داسې / همداسې فکر کاوه.

- ما چې کله خپل اند ورسره گډ کړ، نو ده وويل، چې بلکل همداسې /هم داسې ده .
- دا ته هم داسې/ همداسې غږېږي، شرمېږي نه؟
- همداسې/ هم داسې تبا ښه دی، چې موږ ته غوږ نه نيسي.

که نه او (کنه) توپیر :

که نه :

يو وييز (لغوي) جوړښت دی، چې له **که** اړيکتوري (حروف روابط conjunction/) او **نه** کږول جوړ دی .

ياد جوړښت د هغو پوښتنو په پای کې راځي، چې ځوابونه يې څرگند (هو/نه) وي .

دا د انگرېزي له whether ... or not سره سمون خوري.

- ته زما خبره منې او که نه؟
- هغه کار دې وکړ او که نه؟
- هغه راغلی و او که نه؟

کنه :

دغه د تاکيد يا ټينگار ويی دی، چې پې لاندېنيو اکرونو (حالتونو) کې کارول کېږي:

۱ : د همغږۍ او تاييدولو لپاره لکه:

- هو کنه !ته رښتيا وايې

۲ : د يوې وينا موخه او مفهوم غښتلی او پياوړی (قوي) کوي:

- همدا خو غم دی کنه!

• ما خو درته ويلې ول کنه !

۳ : د مقابل لوري موافقي او د ځان ډاډمنولو (مطمئنولو) په پار کارول کيږي لکه:

- همداسې ده، کنه؟
- ورځو به، کنه؟
- دا گرانه ده، کنه؟

۴ : پوښتنو او مثبت غونډلو کې:

- ته به ما ته ووايي چې ويې کړم، کنه.

ستاينومونه په ی/ای/ی :

هغه ستاينومونه، چې " يوازې " په نرمه ی پای ته رسېږي، د هغوی ښځينه بڼه * ډېری * په اوږده ی پای مومي، خو ځينې بيا په لکۍ واله ی ليکل کيږي .

لومړۍ ډله:

نرينه بڼه ښځينه بڼه :

ښکلی ښکلې

وړوکی وړوکې

خواشینی خواشینې

تېری تېرې

وړی وړې

د هغو نرينه ستاينومونو (چې په ی باندې وي) ښځينه بڼه، چې له کړونو(فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يوازې په ی راځي:

نرينه - ښځينه

منلی - منلې

کړېدلی - کړېدلې

ځورېدلی - ځورېدلې

زړه وړونکی - زړه وړونکې

سوځېدونکی - سوځېدونکې

چاودېدونکی - چاودېدونکې

دويمه ډله :

نړينه - بنځينه

نړی - نړۍ

کوچنی - کوچنۍ

گلالي - گلالي

ژوندی - ژوندۍ

لومړی - لومړۍ

نننی - نننۍ

د هغو ستاینومونو بنځينه بڼه، چې له سربلونو څخه، لکه لاندې،
باندې، پورته، بهر، برنۍ ... منځته راغلي وي، يوازې په ۍ پای مومي .
پورته ځينې بېلگې راغلې هم دي .

نړينه - بنځينه

يوازېنی - يوازېنۍ

باندېنی - باندېنۍ

لاندېنی - لاندېنۍ

بهرنی - بهرنۍ

منځنی - منځنۍ

پورتنی - پورتنۍ

برنی - برنی

هغه ستاینومونه، چې په *یالی *وروستاړي پای ته رسېږي، د هغوی
بځینه بڼه په بځینه ی پای ته رسېږي .

نرینه بڼه بځینه بڼه

بریالی بریالی

توریالی توریالی

ننگیالی ننگیالی

پتیالی پتیالی = لوی عزت لرونکی

پاتیالی پاتیالی = ناکام

بنيالی بنيالی = ډولي

پامیالی پامیالی = متوجه

د پښتنو ټبرونه :

هغه نومونه چې په نرمه ی (نرینه بڼه) پای ته رسېږي، د هغوی
بښځینه بڼه په لکۍ واله ی پای مومي:

نرینه بڼه بښځینه بڼه

احمدزی احمدزی

اپرېدی اپرېدی

یوسفزی یوسفزی

همدارنگه نور نومونه، چې په زی راځي .

کله په - یخ او کله په - یز :

نومونه لکه لنډیځ، بندیځ، وړاندیځ، ختیځ او لوېدیځ په ځ لیکل کېږي او
ډېری خلک یې په ز لیکي، څه چې ناسمه ده.

په یز یا ییز یوازې هغه ستاینومونه (صفتونو) لیکل کېږي، چې له نومونو
رغېدلي وي لکه ټولنیز (ټولنه + یز)، سولیز (سوله + ییز)....

دلته بیا کله یز او کله ییز کاروو؟

نوم چې په خپلواک غږ (واول) ه پای ته رسېدلی وي، نو ستاینوم یې بیا ییز
لیکل کېږي سولیز، سیمیز

[دا چې ټولنیز ولې په یز لیکو او نه په ییز، سره له دې چې په خپلواک غږ
رسېږي، دا یوه استثنا ده]

که نوم په بېواک غږ (کانسپننټ) پای ته رسېدلی وي، نو بیا یې ستاینوم په
یز راځي لکه اړخیز، دودیز، غږیز. ...

په دې برخه کې دوه ځانګړي توپیرونه :

ختیځ نوم (east)

ختيز ستاينوم (eastern)

لوېديځ نوم (west)

لوېديز ستاينوم (western)

بېلگې:

- ١) ددې هېواد په ختيځ کې گرمي ده او په لوېديځ کې يې سارې دي.
 - ٢) ددې هېواد ختيزو سيمو کې گرمي ده او په لوېديزو سيمو کې سارې دي.
- ستاينوم سره تل نوم وي، چې د هغه حالت او څرنگوالی ټاکي. (سيمي پورتنۍ بېلگه کې نوم دی، چې ستاينوم "ختيز" يې ټاکي)

خ:

څنگه

څه

څوک

څو

څومره

څېړل

څانگه

پاخېدل

هڅه

هېڅ/ هيڅکله

اڅکزی

څوکۍ

څښل (drink)

څښاک

څېره

څیز

څار/ څارل

څادر

څخه

څاڅکی

څاڅېدل

څښتن

سپېڅلی

څوب = شوق

څړیکه

نڅا = ګډا

خ:

خان

خه = لاپر شه

خای

خواب

خکه

خمکه

بنځه

منځ/ تر منځ

خم/ خې/ خي/ خو/ goes/ go

خانگړی

انځور

خواک (قوت)

ورځ

ځینې

ځړوبی (waterfall)

ځولی

ځار (قربان)

ځلاند

بنځه

اخځ

پنځول (تخلیقول)

لمونځ

لمانځل

مینځل

ز:

زما

زه

زپه

زلمی

زده کول

ستونزه

همزولی

یوازې (د فقط / صرف په مانا)

زوی

زامن

زوم

زاري

زانگو

زنگ

زنگون

ښی:

ښایسته

ښه

ښکلی

ښودل

ښتو

پوښتنه

ښکته (کوز)

پېښه

رښتیا

خوښ/ خوښول

ښخول (burry)

پښه (foot)

ښاد

ډ:

ډیره

ډومنځ (comb)

ډولی

لږ

لورده

تبری

وږی

اوږده (shoulder)

هورده (garlic)

خور

کود/کړه

لېږل

تیره

پرېرده (د پرېښودلو په مانا)

مور

زمور

غږ

غور

مورک

کېږي/ جوړېږي/ هېرېږي نومونه چې په - ېږي پای ته رسېږي:

کېږي، خونېږي، رسېږي، مړېږي.

ژ:

ژر (soon)

ژبه

ژپا

خېژي/ خېژم (climb)

ژوند/ ژوندون

ژور

ژپړ

ژاوله (gum)

ژوبل (heavy wounded)

ژمنه - وعده

ژى - د اوبو ژى

ژى - خنډه

ژبى - زلمى

ژرنده

ٲ :

منه

بانه

پانه

رنا/رون

گن

کون

شکون

بن (باغ)

بنه (شکل / form)

بنېگنه

سپن (يو ډول غبر)

سم ځوابونه ، کړاوونه :

- نرمه ی او که اوږده ی:
- ۱ (ننگيال يو ډاکټر دی او د دۀ ښځه يوه " ښوونکې " ده .
 - ۲ (نن له زموږ کره" پاتې " شه.
 - ۳ (اباسنه،" ژوندی اوسې."
 - ۴ (ته ولې دلته" راغلې "؟
 - ۵ (اجمل دلته نه" دی راغلی."
 - ۶ (ښاغلی "ځلاند په ښوونځي کې يو" ښوونکی " دی .
 - ۷ (نجيب يو" غښتلی سړی "دی.
 - ۸ (هغه ډېرې" خبرې کړې "دي.
 - ۹ (اوږده ی هغه يا ده، چې" لاندې باندې "ټکي لري.
 - ۱۰ (هغه موږ ته غوږ نه و" نيولی."
 - ۱۱ " (پسرلی "هغه څپرکی" دی"، چې گلان" پکې "راښه کېږي .
 - ۱۲ (زرين په روژه کې ډېر" تېری "کېږي او خور يې ډېره" وږې "کېږي.

نرمه ی او که لکۍ واله (ښځينه)ی:

- ۱ " (ښوونځی " د رڼا کور دی.
- ۲ (هغه" لومړی " خبره بيا تکرار کړه) !خبره ښځينه نوم دی
- ۳ (تا د لوړو زده کړو لپاره کوم" پوهنځی " غوره" کړی "دی.
- ۴ (راځئ، چې" ډوډی " وخوړو!)
- ۵ (هغه ډېر" خواشینی " شو.)
- ۶ (هغه ډېر خوابدی شو، چې کله يې د" خواشینی "خبر ترلاسه کړ.)
- ۷ (گلالی "ښکلې" نجلی "ده.)
- ۸ (دا يوه سپينه" زمړی "ده) .يوه او ده ښځينه نومونو ته اشاره کوي)
- ۹! (پسرلی " هغه څپرکی دی، چې گلان پکې راښه کېږي.

- ۱۰ (ماته لږه" پسرلنۍ "مېوه راوړه (.مېوه ښځينه نوم دی)
۱۱ (پورتنی "کتاب او" پورتنی "کتابچه راکړه .
(کتاب نرينه او کتابچه ښځينه نوم دی)

اوږده ې او که لکۍ واله ې:

- ۱ (نغمه ډېره" خواشينې "له ښوونځي راغله.
۲ (د" خواشينۍ "پر مهال د قرآن تلاوت کول زړه ته سکون ورکوي.
۳ (هغه" وروستۍ " خبره بيا تکرار کړه .
۴ (هغه ماته" درې "منې راکړې .
۵ (بريالۍ "ښځې تل د خپلو بچو په روزنه کې پراخه ونډه اخلي.
۶ (په" پورتنۍ "جمله کې يوه تېروتنه ده .هغه بايد سمه" کړې."
۷ (ملالۍ "دلته" راغلې "ده.
۸ (د هغې" جينۍ "سترگې ډېرې" غلچکۍ "دي.
۹ (راځۍ، چې" ډوډۍ "وخورو!
۱۰ (په عراق کې داعش ډلې يوه ښځينه" جنگيالی "نيول شوې .

لکۍ واله ې او که همزواله ې:

- ۱ (راشۍ"، چې" مړۍ "وخورو.
۲ (تاسو دلته څه" کوۍ" ؟
۳ (په" نړۍ "کې ډول ډول پښتونه) نژادونه (ژوند کوي.
۴ (زما په" بې خبرۍ "کې يې دغه کار وکړ.
۵ (دا ليکنه بايد تاسو ټول" ولولۍ!"
۶ (مهرباني" وکړۍ"، دلته" کېنۍ!"
۷ (د ده د کور په هره کوټه کې يوه ستره" غالی " پرته ده.
۸ (پر دې وړوکي سړک دومره ستره" لارۍ "نه شي تللی.
۹ (د هغه لور لکه چې ناروغه ده .ډېره" نرۍ "برېښي.

۱۰ (د هغې کشره خور کله هم په ازموينو کې نه "پاتيا لى" کېږي .

لومړۍ کيسه :

يو وخت يو هلک و، " چې " شپون و او د مېړو رمه " يې " بولوله او څارله .يوه ورځ دغه هلک له " ډېرو " څارلو " ستړى " شو او زړه " يې " تنگ شو، نو يوه انده " مفکوره " (يې " ذهن ته ورغله، " چې " راځه، دا کليوال " د " يوې " ټوکې په موخه په يو چل وغولوم .ده په لوړ غږ دا " چيغې " وهلې " :اي خلکو مرسته " وکړئ، لېوه " راپسې " دى، لېوه " راپسې " دى ."

کله " چې " يې کليوالو غږ واورېد، نو په بېړه يې هلک ته ورمندې " کړې .

کليوال چې " ورورسېدل " او له ده يې وپوښتل، چې لېوه " چېرته " دى .

" دى " خټ خټ له خدا ورته شين شو او ورته ويې ويل، چې تاسو ټول " وغولېدئ " او ما " هسې " تېر " اېستلئ .

خو " ورځې " وروسته دغه شپون هلک دغه چل بيا تکرار کړ او د " مرستې " غوښتنو نارې يې پيل کړې .کله چې کليوال په " چټکۍ " سره ورته راوړسېدل او ويې " ليدل "، چې دغه هلک " دوى " بيا وغولول، نو " ډېر " ورته په ځاځ (غوسه) شول.

يو څه مېش (وخت) وروسته يو لېوه ددغه هلک " رمې " ته راگډ شو او دده پر مېړو بې " بريد " وکړ .شپون هلک له ډاره د " کلي " پر لوري مندې وکړې او د مرستې چيغې يې " ووهلې ."

دا ځل يې کليوالو داسې انگېرل، دغه هلک به ورسره بيا د " تېرو " دوو ځلو په څېر يو چل کوي/کوى، نو ورنغلل .کله چې هلک " کلي " ته راوړسېدل او کليوال يې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره يې په گډه ورمندې کړې .

'هغوى " چې ورورسېدل، نو مېړې " ټولې مړې " " پرتې " وې .

پند :يو څوک چې ډېر ځله دروغ" ووايي"، نو رښتيا خبره يې هم دروغ گڼل
"کېږي".

دويمه کيسه:

يوه ورځ يو ځوان" سړی "د ښار په منځ" کې "ولاړ و او خلکو ته يې ويل،
" چې "دی په دغه سيمه" کې "تر ټولو" ښکلی "زړه" لري . "ډېر خلک ورته
راتول شول او د دغه" سړي "زړه يې ستايله، ځکه چې بشپړ و .نه" پکې "
ټکي ول او نه" پکې "کومې" تېروتنې "برېښېدې". دوی "ټولو دده اند تاييد
کړ او دا يې ومنله، چې دومره" ښکلی "زړه يې تر اوسه" چېرته "نه و ليدلی .
"نوموړي "ځوان په" دې" "شېبه "
"ډېر" وياړ وښود او ځان يې لا ښايه .

په ناڅاپي ډول په دې لارغه(لحظه) کې يو زوړ سړی په دې خلکو" کې "
رانيکاره شو او دې ځوان" سړي "ته يې وويل " :ستاسو د زړه ښايست
دومره نه" دی "لکه زما د زړه" چې "خومره" دی ". "نوموړي "ځوان او
هغه نور خلک ددغه بوډا سړي زړه ته ځير شول.

هغه (د زوړ سړي زړه) سخت گړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې "ځينې "
"وړې" "برخې" ليرې شوې" وې "او" ځينې "نورې" زړې "تشې په نورو
نويو پوښول شوې/شوي" وې . "خو" هغوی "سره سمون نه خوړ او" ځينې "
گوټونه (کونجونه) يې" شلېدلي "ول .همداراز يې زړه" ځينې "دچې (وړې)
کندې) درلودې .خلکو په ځير ځير ورته وکتل او له ځانونو سره يې دا اندل
(فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنگه داسې انگېرلی شي، چې دده زړه د هغه
ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلی دی.

دغه ځوان سړي په" دې" "شېبه دغه بوډا سړي" پورې "وخندل او ورته وېي
ويل :چې ټوکه خو به نه" کوي"، تاسو څنگه خپل زړه زما له زړه سره پرتله
"کوي". "ستاسو خو گډوډ او له داغونو ډک" دی "او زما هغه کامل" دی."

زاړه سپري ځواب ورکړ: هو ستاسو زړه روغ او بشپړ ښکاري، خو "هېڅکله" به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم. زما د زړه هر داغ يو انسان لپاره دی، چاته چې ما "مينه" ورکړې. زه "مې" له زړه يوه ټوټه راغوځوم او "دوی" ته يې ورکوم او کله نا کله "دوی" هم ماته د خپلو زړونو "ټوټې" راکوي، چې زما د زړه دا تشې "ډکې" کړي. خو دا چې سم نه ورسره "جوړېږي"، نو "ځينې" څنډې يې "ځيگې" وي. زه هغه بيا هم ارزم، ځکه چې ماته هغه مينه رايادوي، چې موږ به له يو بل سره "وېشله". کله ز

کله نا کله مې ځينو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له "دې" چې دوی يې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه "مې" "لږې" کندی او دچې هم لري. مينه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو په مانا هم وي. که څه هم دغه پرهارونه لا تازه دي "او" خوږېږي، بيا هم ماته خپله "مينه" رايادوي، چې هغو وگړو سره "مې" "لرله". زه "هيله" "لرم"، چې يوه ورځ به "دوی" بېرته "راشي" او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي. زاړه "ورپسې" زياته کړه: ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې آره (اصلي) ښکلا د يو زړه څه ته "وايي"؟ هغه ځوان سپری غلی ولاړ و او پر مخ يې اوښکې رابهېدې. "هغه دې بودا ته ورنژدې شو او له زړه يې يوه ټوټه راوشکوله او دې بودا سپري ته يې ورکړه، چې لږ تر لږه يې يوه تشه ورډکه کړي."

کړ اوږون تمرين :

کول:

زه: کوم

ته: کوې

هغه: کوي

موږ: کوو

تاسو: کوئ

هغوی: کوي

نیول:

زه :نیسم

ته :نیسې

هغه :نیسي

مور :نیسو

تاسو :نیسئ

هغوی :نیسي

تلل :

زه :خَم

ته :خې

هغه :خي

مور :خو

تاسو :خئ

هغوی :خي

رسېدل:

زه :رسېرم

ته :رسېرې

هغه :رسېري

مور :رسېرو

تاسو :رسېرئ

هغوی :رسېري

مینځل:

زه :مینځم

ته :مینځې

هغه :مینځي

مور :مینځو

تاسو :مینځئ

هغوی :مینځي

لرل:

زه :لرم

ته :لرې

هغه :لري

مور :لرو

تاسو :لرئ

هغوی :لري

د یو واو او دوو واوونو تمرین :

۱ (کوونکی

۲ (بښوونکی

۳ (نیوونکی

۳ (شنونکی

۴ (څپړونکی

۵ (لپړونکی

۶ (هپړوونکی

۷ (منونکی

۸ (پېرودونکی

۹ (پلورونکی

۱۰ (اخيستونکی

لاندېني کړونه نومونو ته واورئ:

کړ نوم

خوښوونکی خوښوونکی

لړل لرونکی

زده کول زده کوونکی

وژل وژونکی

ليدل ليدونکی

په خپله او پخپله تمرين :

۱ (په خپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وگړي حق او رېښته ده.

۲ (هغه له ما ځکه غوښتنه وکړه، دا چې پخپله يې نه غوښتل.

۳ (هغه په خپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مينه کوي.

۴ (په خپله خوله دې وويل، بل چا نه.

۵ (پخپله يې دغه کار هم کولی شو، خو د لټوالي له کبله يې پر خپل ورور وکړ.

۶ (دغه ستونزه يوازې ته پخپله حلولی شې .

۷ (که په خپله خوښه دلته راشې، نو غوره به وي.

۸ (څوک چې په خپله ژبه نه شي غږېدای، نو داسې دی لکه يو بې اروا بدن.

۹ (لومړی بې څه نه ويل، خو بيا يې پخپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړی دی.

۱۰ (هغه ماته وويل، چې زه درېسې درځم، خو زه پخپله ورغلم .

په خوا او پخوا تمرين :

- ۱ (دا خبره يې ماته پخوا کړې وه.
- ۲ (زه د خپل ملگري په خوا کې کېناستم.
- ۳ (پخوا به خلکو داسې کول، خو اوس يې دغه کار پرېښی دی.
- ۴ (دا ډېر پخوانی انځور دی.
- ۵ (هغه تل د خپلې مينې په خوا کې اوسېدل غواړي.
- ۶ (که پخوا دې دې ويلي وای، نو وژلی به يې وای .
- ۷ (دا ښار ډېر بدل شوی دی .د پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
- ۸ (که زموږ په خوا راغلې، نو د يو سلام لپاره راشه.
- ۹ (پخوانۍ کيسې پرېږده - نوې خبرې وکړه!
- ۱۰ (دا کار يې پخوا کړی که اوس؟

له خوا او لخوا تمرين:

- ۱ (که زما له خوا څه مرستې ته اړتيا وي، نو چمتو يم.
- ۲ (زما له خوا دې تاسو ټولو ته اختر مبارک وي.
- ۳ (دا پرېکړه ولسمشر لخوا وشوه.
- ۴ (زما لخوا يوه تېروتنې شوې ده.
- ۵ (په ښوونځي کې د مدير لخوا د موبايل بنديځ يوه اندېښننه ترسره شوه .
- ۶ (باد له دغې خوا راغی.
- ۷ (له يوې خوا ډېرې گټې لري او له بلې خوا زيانونه هم .

چېرې او چېرته تمرين :

- ۱ (بلاله ته اوس چېرته اوسېږي؟
- ۲ (ته چېرې تللی وې، زه درېسې گرځېدم.
- ۳ (چېرې روان يې؟ که ښار ته ځي، نو زه هم درسره ځم.
- ۴ (هر چېرته چې وې، خوشاله اوسې.
- ۵ (زه چې هر چېرې تلل وغواړم، نو ځم.

- ۶ (زويه وگوره، چې ستا پندوسکی چېرته پروت دی. څوک به يې درنه پټ کړي.
۷ (زه په کټ کې څملم او ته چېرته څملي، په کټ کې يا پر ځمکه.
۸ (هغه چېرې لار؟ ماته يې هېڅ ونه ويل.
۹ (تاسو چېرته پاتې کېږئ؟
۱۰ (خدای خبر، چې هغه به چېرته پټ وي. هېڅ يې نه شم پيدا کولی .
هم داسې او همداسې توپيرونه:
۱ (ماته يې هم داسې يوه خبره وکړه.
۲ (هغه ته يې هم داسې يو کارټ ورکړ .
۳ (همداسې نه ده .تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
۴ (ما لومړی هم داسې فکر کاوه.
۵ (ما چې کله خپل اند ورسره ګډ کړ، نو ده وويل، چې بلکل همداسې ده .
۶ (دا ته هم داسې غږېږي، شرمېږي نه؟
۷ (همداسې تبا ښه دی، چې موږ ته غوږ نه نيسي .

دې - دی - ده - دي تمرين:

- ۱ (دوی راغلي دي او ښه خوشاله دي.
۲ (ګلالی خواشيني ده .
۳ (احمد ښه هلک دی .له نورو سره جنگ نه کوي.
۴ (دا خبره دې څه لپاره وکړه؟
۵ (په انځور کې محمود دی او په خوا کې يې ورسره لونه ناستې دي .
۶ (دا خبره يې نه ده کړې .
۷ (اوس اوږی دی، نو گرمي ډېره ده.
۸ (که دې خوښه، نو هلته به لاړ شو.
۹ (دا زما ملګري دي .يو احمد نومېږي او بل اتل.
۱۰ (په دې اړه ستا څه ليد دی؟

د "د" او "له" سربلونو تمرين:

- ۱ (زه پرون له امريکې څخه راغلم.
- ۲ (لوبغاړي توپ له دغې خوا راوشاړه.
- ۳ (دا د دوی کور دی.
- ۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.
- ۵ (له يو کال راهيسې مې ته نه يې ليدلی.
- ۶ (له غرمې وروسته درسره وينم.
- ۷ (زه له خپلو ملگرو سره په چکر ځم.
- ۸ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خوښيږي.
- ۹ (موږ له هغه ملاتړ کوو.
- ۱۰ (زه له تاسو ټولو مننه کوم.

د نومونو د اوښتي حالت تمرين:

- ۱ (د دغه سړي په اړه دې څه نظر دی؟
- ۲ (هغې ښځې ته ووايه، چې دلته راشي.
- ۳ (زمرې يو لوی غرنی غوټی ونيوه او ويې خوړ.
- ۴ (هغه د خوشالۍ پر مهال هم خوابدی ناست وي.
- ۵ (په اوږدې کې دلته دومره گرمي نه وي.
- ۶ (د ژمي لپاره تاوده کالي وپېره.
- ۷ (گرم ننګيال و، خو پړا پر بريالي وروټوله.
- ۸ (دغې ځمکې ته پر سم وخت اوبه ورکړئ.
- ۹ (توريالي نن په سيالۍ کې ماته وخوړه.
- ۱۰ (زه تر يوې بجې پورې بوخت يم.
- ۱۱ (هغه له نجيبې سره ښار ته لاړه.
- ۱۲ (په پسرلي کې گلان راشنه کيږي.

نوم: noun - [noom]

د څيزونو، ځايونو، انسانانو او طبعيت نومونه: لمر، لاس، سپرې، پنډوسکې، کابل، لندن، احمد، باران

کړ: verb - [karr]

هغه وييونه، چې کړنې او پېښې څرگندوي. کړ ته مهالويي هم ويل کېږي، دا چې له مهالونو سره اړول کېږي .
بېلگې: کول، راوړل، وهل، لمېدل، رسېدل، خوړل، څښل

کړول: adverb - [karrwal]

د څنگه، کله، څومره او چېرې/چېرته پوښتنو ځوابونه ورکوي لکه: هلته، دلته، په بېره، په تېزۍ سره، هيڅکله، نن، مخکې...

نومخړی: pronoun - [nomzaray]

د نومونو استازي دي: زه، موږ، هغه، دا، دې، هغوی، ماته، ما، تا، زموږ، زما، ستاسو، د هغه، مې/بې/دې...

سرېل: preposition - [sarbal]

د لوري او ځای معلومات ورکوي :
له ...سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په...کې،
باندې، تر منځ...

ستاينوم: adjective - [staaynoom]

د تشرېح او څرنگوالي نومونه :

ناوړ، بېخونده، له كار ه وتلی، ورو، تېز، ښکلی، ستر، وړوکی، هیلمن، سولیز،
ځایي، هوایي...

اړيکتوري: [arreektoree] – conjunctions

غونډلې (جملې) (سره تړي: او، ځکه، خو، که، چې، کله چې، دا چې، نو، سره
له دې چې....

ویپانگه:

word: ویی [wayay]

words: وییونه [weyoona]

sentence: غونډله [ghonddala]

language: ژبه [zhaba]

singular: یوگړی [yaw-garray]

plural: ډېرگړی [dder-garray]

gender: نوری [nogay]

male: نرینه [nareena]

female: ښځینه [hadzeena]

letter: توری [toray]

letters: توري [toree]

object: مفعول

subject: کړند [karrnd]

end: پای

eddings: پايونه

form/shape: بڼه (شکل)

find: مومل

buyer: پېرودونکی

Seller: پلورونکی

bribe: بډې

prevention: مخنيوی

Diligent/hard-working: زیارکنی

respected/honourable: پتمن

guess: ټکل

week: اوونۍ

effective: اغېزناک

moment: شېبه

example: بېلگه

use: کارول

usage: کارونه

representation: استازیتوب

Likewise: همدارنګه / همداراز

sustainable: پایښتي (دوامداره)

opinion: داند

Imagination: واند

contents: منځپانګه

stage: پورتال

about: په اړه

regarding/related: اړوند

teacher: ښوونکی [howoonkai]

teacher f.: ښوونکې [howoonke]

strong: پیاوړی / غښتلی

school: ښوونځی [howandzai]

faculty: پوهنځی

sad: خواشینی / خوابدی

race: پښت

racess: پښتونه

training: تمرین

brave: تورپال

relation or contact: اړیکه

except: له... پرته

reason: لامل / کبل

player: لوبغاړی

airplane: الوتکه [alwataka]

since: له... راهیسې

reader: لوستونکی

fast: چټک / تېز

difference: توپیر [tawpeer]

translation: ژباړه

agreement: همغږي

insistence: تینګار

exam: ازموینه

famous: نوموالی

rule: قاعده

obvious: جوت / څرګند

dependant: خپلواک

independant: ناخپلواک

modus: څرنګوالی

drinking: څښاک

thing: څیز

follow or observe: څارل

holy: سپېڅلی

skin: څرمن

public prosecution: څارنوالی

movement: خوځښت

innovation: نوښت [nawakht]

bright: ځلاند

reference: اړخ

اخځليکونه

- پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار ، پښتو پښویه ، دانش خپرندویه ټولنه ، پېښور ، ۲۰۰۵ م کال .
- محمد اسماعیل یون . پښتو لیکنی (پوهندوی علمي رتبې لپاره) سمون ، یون کلتوري یون ، کابل ، ۱۳۸۷ ل کال .
- پوهنوال محمد صابر خویشکي ، پښتو وییپوهنه او غږپوهنه ، صمیم خپرندویه ټولنه ، کابل ، ۲۰۰۵ م کال .

Get More e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library